ULUDAĞ
Bursa Halkevi Dergisi

Namdar Karatay
Rami Karul
Haydar Tolun
M. Ragıp Kösemihâl
H. Nusret Zorlutuna
İsmet Kür
Celâl Silây
Edip Ayel
Orhan Tuğsavul
Kemâl Ermat
Ali Riza Özkut
Hamza
Hüsnü Ortaç
Necip Aksop
M. Nedim Güntel
Emin Ülgener
A. Saim Güngör
Yusuf Ziya Uğur
İsmet Bozdağ

İNÖNÜ VE CUMHURİYET SAYISI
39 - 40 Eylül - İlkteşrin

İÇİNDEKİLER

Cumhuriyet ve İnönü için

— Makale —

— Tetkik —

— Şiir —

— Diğer yazılar —

NOT: Yazı çokluğundan bu sayımıza, "Bursanın sıcak suları,, le, "Felsefe tarihinde Türkler,, ve "hikâye,, Dergimize konamamıştır. Muharrirlerinden ve okuyucularımızdan özür dileriz.

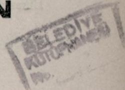
ULUDAĞ : Aylık Bursa Halkevi Dergisidir.
Sahibi ve Neşriyat Müdürü : Halkevi Reisi AVUKAT TEVFİK AYCAN
Yazı işleri Müdürü : NAMDAR KARATAY
Teknik ve Yayın : İSMET BOZDAĞ

ULUDAĞ

Bursa Halkevi Dergisi

Sayı : 39 — 40 Eylül - I. ci teşrin 1941

CUMHURREİSİMİZİN
Bursa Halkına Hitabeleri

Millî Şefimiz ve Reisicumhurumuz İsmet İnönünün Belediye salonunda Halk Partisi adına verilen ziyafette Bursa halkına yaptığı Radyofonik hitabeleri ..

Bursalılar, sevgili vatandaşlarım!

İki gündenberi aranızdayım. Beni sevgi ile kabul ettiniz; size çok müteşekkirim. Aranızda bahtiyar bir zaman geçiriyorum. Sizi neş'eli ve kuvvetli buldum. Bununla çok iftihar ediyorum. Bursadan ayrıldıktan sonra vatanın diğer köşelerine gittiğim vakit sizi neş'eli ve her fedakârlığa hazır gördüğümü anlatacağım.

Bursalılar! sizin, memlekette hususî vazifeleriniz vardır. Bu vazifeyi çok iyi anlamalısınız. Bursa, memleketin her zamanki hayatı için güzel her şeyin örneği olarak tanınmalıdır.

Tabiatın, tarihin bu kadar zengin ve güzel olduğu bir yerde her vatandaş tarihte sevilen her şeyin örneğini, anlayışını vermeğe mecburdur.

Güzel San'at

Bursada, mektep çocuklarını ve erkek çocuklarımızı da gördüm. Resimde, elişlerinde, tabiata ait her işde babalarının, analarının kanlarında devamlı izler taşıdıklarını gösteriyorlar. Bu kadar istidatlı vatandaşlar güzel san'atta, resimde, heykelde, musikide, süsleme san'atlarında vatanın her köşesine örnek olmalıdırlar. Güzel san'at, güzel sev-

gisi deyip geçmeyiniz. Bir milletin terbiyesinde, seviyesinde, yükselmesinde, en maddî alanlarda çok kudret göstermek için, güzel san'at sevgisi yüksek olmalıdır. Bu kadar istidatlı Bursa, bu güzel san'at istidadında, bütün memlekete medeniyet ve kudret taşımalıdır.

Bursalılar, aziz vatandaşlarım! gece yarısı burada, Bursanın her tarafında beni dinliyorsunuz. Bu benim için bir zevktir. Bana karşı gösterdiğiniz sevgiye tekrar teşekkür ederim. Size sevgilerimi ve selâmlarımı bildiririm.

Yaşasın Bursalılar! yaşasın aziz Bursa!

Millî Şefimizin Büyük misafirlikleri münasebetile

Valimiz Refik Koraltan

Kendilerinden ihtisaslarını soran bir muharririmize şu sözleri söylemiştir :

" Hayatımın ender saadetlerinden birini yaşıyorum .. Millî Şef ile beraber yaptığım yolculukta şahit olduğum halkın gösterdiği sevgi ve alâka gözlerimi yaşartmıştır. Dünyanın hiç bir yerinde ve hiç bir zaman bir halk bir Şefi bu kadar derin, bu kadar gönülden sevmemiştir.

Koca milletim kimi seveceğini, ne kadar seveceğini bilir !. Bugün eşsiz bir kahraman ve siyaset adamı olarak dünyanın yadettiği aziz Millî Şefimize tarih, yarın bir isim daha verecektir :

- SULH PEYGAMBERİ .. „ " Bursa „ dan

Büyük Misafirimiz İsmet İnönünün

BURSADA GEÇİRDİĞİ ÜÇ GÜN

Birinci gün :

Reisi Cümhurumuz ve Millî Şefimiz İsmet İnönü 5 eylül 941 tarihli cuma günü saat 20,30 da şehrimizi şereflendirmişlerdir.

Şehir sabahtan bayraklarla donanmış ve süslenmişti. Millî Şefin geleceği saat belli edilmiş olmasına rağmen, öğleden sonra herkes yollara dökülmüş, caddeye bakan evlerin balkon ve pençereleri insandan meyve veren tûbâ ağaçları manzarasını göstermişti. Saat 18,30 da vilâyet, parti büyüklerile Bursa mebusları ve bu arada kıymetli misafirimiz Bükreş Büyük Elçimiz Hamdullah Suphi Tanrıöver otomobillerle, Millî Şefi karşılamak üzere Çekirgeye hareket ettiler. Cumhuriyet meydanından Çekirgeye kadar olan yol boyunca koyu bir kalabalık Millî Şefi beklemekte idi. Dakikalar geçtikçe ağızdan ağıza yeni haberler dolaşıyordu. Herkesin müşterek bir mevzuu var : İsmet İnönü . Herkesin müşterek bir kaygısı var: Ne zaman gelecek ?. Nihayet önünde kırmızı bir bayrağın dalgalandığı siyah otomobil göründü. Bütün meydanı dolduran, yolları tıkayan binlerce insan bir kaynama geçirdi. Meydan alkış ve " Yaşasın Millî Şefimiz İsmet İnönü !.. ,, seslerile çın çın inliyordu.

Reisi Cümhurumuz otomobilden indiler. Beraberlerinde Valimiz ve Parti müfettişimiz bulunuyordu Bursa mebusları ve Vilâyet, Parti büyüklerinin yer aldıkları tarafa yürüdüler.

Tam bu anda kalabalık büyük bir heyecanla sarsıldı; ve halk mahşerî bir manzara göstererek İsmet İnönünü kuşattı.

Suyun bardağı doldurması, kanın kalbe akması, ışığın eşyayı

aydınlatması gibi tabiî ve zarurî bir hadise idi bu .. Millî Şefimiz kalbe yakın ve sıcak yüzüyle halkın gösterdiği büyük alâkaya memnuniyetini belli ediyor, mebuslar ve değerli misafirlerimizin ellerini sıkıyordu. Bir müddet sonra kaynayan bir insan seli içinde otomobil hareket etti. Aziz Şefimiz ve büyük misafirimiz otomobilin penceresinden el sallıyor ve halkı selâmlıyordu.

Çekirgeden Ulucamiye kadar olan mesafede ayni tezahürat devam etti. Belediye dairesinden Cumhuriyet alanına kadar olan kısımda, bir Şefe bağlılık ve sevgi, ölümü hiçe sayıyor ve binlerce insan otomobili kuşatarak ilerlemesine mani oluyordu. En büyük misafirimiz her sokağı, her caddeyi dolduran halkın neş'esi ve alkışları arasında Cumhuriyet köşküne varmıştı.

Millî Şefimiz, Valimiz Refik Koraltan ve Belediye reis vekilimiz Ekrem Erkmeni yemeğe alakoymuşlar ve yemekten sonra istirahata çekilmişlerdir.

Caddedeki kalabalık gece yarısına kadar devam etmiş, ışıklar, bayraklar ve çiçeklerle donanan şehir unutulmaz, tarihî bir gece yaşamıştır.

İkinci gün :

6 - Eylül - 941 Cumartesi (Öğleden evvel)

Bugün Millî Şefimiz İsmet İnönü saat 10 da Vilâyet makamını ziyaret ederek Vilâyet büyüklerini kabul etmiş ve kendilerile hasbıhalde bulunarak verimli ve toplu çalışmaların lüzumundan bahsetmiştir. Bir müddet burada istirahat eden Aziz Şefimiz beraberlerinde Vali ve diğer büyükler olduğu halde Merinos fabrikasına gitmişlerdir.

Yol boyları yine kıvamlı bir kalabalıkla doluydu. Fabrika civarı Şefe gönül vermiş binlerce insanla hıncahınçtı. Millî Şefin otomobili görünür görünmez, Kalabalık anî bir heyecanla dalgalandı. Gökleri tutan alkışlar ve hayranlık sesleri içinde Cumhur Reisimiz otomobillerinden indiler.

Merinosda :

Millî Şefimiz Fabrikanın bütün kısımlarını, müessese müdüründen izahat alarak dolaştılar. Bir saatten fazla süren bu tetkikten sonra fabrikadan ayrılan büyük misafirimiz kendileri ni en riya-

sız ve eşsiz bir samimiyetle görmeğe koşan fabrika işçilerine şu sözleri söylemiştir:

" Teşekkür ederim çocuklar ! Memleketin en güzel eseri size emanet edilmiştir. Gördüm; iyi çalışıyorsunuz, müdür ve âmirleriniz sizlerden memnuniyet gösteriyorlar. Memleketin bu güzel emanetine lâyık olmağa çalışınız !. Size teşekkür ederim. ,,

Halkevinde :

Bundan sonra geçilen bütün yollarda aynı coşkun sevgi ve saygı gösterileri arasında Cumhuriyet meydanına gelindi. İş saati olmasına ve memurların vazifede bulunmasına rağmen, meydan büyük bir kalabalıkla doluydu. Burada kendilerini bekleyen Parti müfettişi, Parti Vilâyet ve kaza reisleri, mebuslar, Halkevi reisi ve kalabalık Parti ve Halkevi mensupları tarafından hararetli ve taşkın bir sevinçle karşılanmıştır. Millî Şef Halkevi üyelerine iltifatlarda bulunmuşlar ve Halkevi çalışmalarile yakından ilgilenerek direktifler vermişlerdir.

Öğleden sonra :

Öğleden sonra saat 15 de Millî Şefimiz Kolorduyu ziyaret ettiler. Bir müddet burada kalındıktan sonra San'at okuluna geçilmiş ve Millî Şefimiz mektep müdürü, muallimleri ve talebeler tarafından her tarafta tekrar edilen sıcak, samimî gösterilerle karşılanmıştır.

Bundan sonra mektebin demirhane, dökümhane, model atölyelerini gezmişler, alâkadarlardan izahat almışlar ve tetkiklerde bulunmuşlardır. Bilhassa model atölyesi üzerinde durarak meslekî tedrisat Umum Müdürü Bay Rüştüden izahat istemişlerdir. Şefimiz okul talebelerile yakından alâkadar olmuşlardır. Burada kendilerine ikram edilen bir kahveyi içtikten sonra talebe ve öğretmenlere başarılar temennisinde bulundaktan sonra Necatibey Kız Enstitüsüne hareket etmişlerdir.

Şef Enstitüde :

Burada da dershane resim ve iş atölyeleri gezilmiş ve bilhassa küçük sınıfların yaptıkları elişleri üzerinde durulmuştur. Millî Şe-

fimiz, gördükleri işlerden ve aldıkları izahattan memnuniyet beyan etmişlerdir. Şef, talebe ve öğretmenlerin ellerini sıkmak suretile iltifat ederek yeni sene çalışmaları için muvaffakiyet temennisinde bulunmuşlardır.

Belediyede :

Enstitüden itibaren bütün yollar büyük bir halk kütlesile dop doluydu. Millî Şefin belediyemizi şereflendireceklerini haber alan Bursalılar geniş alanı doldurmuş bulunuyordu. Sokaklardan büyük kalabalıklar sel halinde akmakta idi. Saat tam 21,30 da Millî Şefin otomobili belediye kapısında durdu. Burada kendileri Belediye Reis Vekili B. Ekrem Erkmen ve belediye encümen azaları tarafından karşılanmış ve büyük salona alınmışlardır. Salon, kadın erkek yüz elliden fazla Millî Şefe hasret davetliyle doluydu. Şereflerine Partice tertiplenen ziyafette yemekten sonra, Erkek lisesi Müdürü Sami Argüden Bursalıların aziz Millî Şefimize karşı duydukları sayısılmaz sevgi ve bağlılıklarını veciz ve heyecanlı bir hitabe ile anlatmış ve Cümhur Reisimiz Bursalılara baş tarafa aldığımız hitabe ile cevapta bulunmuştur. Bu hitabe Atatürk Alanını dolduran on binlerce Bursalı tarafından hoparlörler vasıtasile takip ediliyordu. Millî Şef saat 24 te halkın coşkun alkışları arasında belediyeyi terketmişler ve Cumhuriyet köşküne çekilmişlerdir.

Üçüncü gün : (Öğleden evvel)

Büyük ve kıymetli misafirliği Bursalılara emsalsiz günler yaşatan Millî Şefimiz İsmet İnönü bugün beraberlerinde Valimiz Refik Koraltan Parti müfettişimiz Samsun mebusu Zühtü Durukan ve diğer büyükler olduğu halde Ziraat mektebini ve Askerî liseyi ziyaret etmişlerdir. Ziraat mektebinde, mektebin teknik kabiliyetini tetkik buyurmuşlar ve bilhassa Merinos koyunlarına verilen ehemmiyet derecesi üzerinde alâkayla durmuşlardır. Cümhur Reisimiz mektebin dershanelerini, lâboratuvar aksamı ve imalâthanelerini ayrı ayrı gözden geçirmişler, talebenin nazarî ve amelî çalışmaları üzerinde verilen izahatı dinleyerek memnuniyet göstermişlerdir. Bundan sonra Askeri lise de teftiş edilmiştir.

Öğleden Sonra :

Aziz Cümhur Reisimiz öğleden sonra saat 15 te şehrimizi terkederek Mudanya yolu ile İstanbula hareket etmişlerdir. Millî Şefin şehri terkedeceğini duyan kadın erkek, genç ihtiyar binlerce Bursalı c şkun bir sel halinde caddelere akıyordu. Koskoca şehir bir tek duyguda birleşmenin heyecanı içinde idi :

— O gidiyor.

Bir an : Ortalık dalgalandı; bu dalgalanış bize büyük Şefin köşkten ayrıldığını anlatmağa kâfi gelmişti. Onu bir defa daha görmek, onun temiz ve aydınlık yüzüne kana kana bir defa daha bakmak, onun kim bilir daha ne kadar sürecek hasretini bir şuur halinde hissetmek isteyen bu insan dalgasına katılanlar arasında ezilip çiğnenenler vardı. Alkışlar ve " Varol Millî Şefimiz ! „ sesleri göğü tutmuş, heyecan bütün kalpleri doldurmuştu. Bursalıların bu emsalsiz ve samimî gösterileri arasında Millî Şefimiz şehrimizden ayrıldı. Şehir hududu geçildikten sonra da yol boylarında görülen kalabalık devam ediyordu. Köylüler Millî Şeflerini görmek için Bursa — Mudanya yoluna koşmuştu.

Asfaltın Minareli Çavuş ve Hamitler köy'eri civarında zengin Merinos sürüleri otlamakta idi Millî Şef, burada otomobilden inmişler ve sürü sahibi Aliş ağaya sualler sorarak aldıkları cevaplardan ötürü iltifatlarda bulunmuşlardır. Tekrar hareket eden kafile Geçit köylüleri tarafından samimî bir istikballe ağırlamış ve burada Millî Şefe yağlı ayran ikram edilmiştir. Cümhnr Reisimiz burada Merinos işi üzerinde irşatkâr sözler söylemişler ve direktiflerde bulunmuşlardır. Millî Şef yine Mudanya yolu üzerinde Misebolu köylüsü tarafından büyük bir hararetle karşılanmış ve kendilerine Misebolu bağlarında yetişen üzümden ikram edilmiştir. Cümhur Reisimiz burada daha ziyade zeytin mahsulü üzerinde durmuş, bu seneki zeytin rekoltesini, mütehassıslardan istifade edilip edilmediğini sormuştur. Köylüler kendilerine, fennî temizleme işlerinden büyük faydalar temin ettiklerini minnettar bir lisanla söylemişlerdir. Şef buradan ayrılırken haz ve memnuniyet içinde idi.

Mudanyada :

Kasabaya uzak mesafeden itibaren Mudanyalılar yolları doldurmuştu. Bursadan beri devam eden tezahürat burada da kıva-

mını muhafaza ediyordu. Mudanya iskelesinde Şefimiz, Mudanya Kaymakamı, Belediye Reisi ve diğer büyükler tarafından istikbal edildi.

Merinos koyunlarını yetiştirmek işile pek yakından alâkadar olan Millî Şef burada Merinos Fabrikası Müdürü Durmuş Ergin-soy ile konuşmuş ve yeni direktifler vermişlerdir. Mudanya iskelesinde küçük Oğuz Koraltan, Bayan Mevhibe İnönüne Bursalıların şükran hatırası olarak güzel bir buket takdim etmiştir. Millî Şef iskeleden ayrılacakları sırada Valimiz Refik Koraltanı çağırarak şu sözleri söylemiştir: "Bursadan çok memnun ve müsterih olarak ayrılıyorum. Tekrar tekrar teşekkür ederim. Çok memnunum . „

Bunun arkasından büyük bir heyecanla iskeleyi dolduran halka Millî Şef teşekkür etmek suretile iltifatta bulunmuşlar ve kendilerini teşyie gelenlerin ayrı ayrı ellerini sıkarak Mudanyadan ayrılmışlardır.

O GELDİ

Yazan : İSMET BOZDAĞ

Bugün en büyüğümüz, en çok sevdiğimiz ve en çok inandığımız insan aramızdadır. Bugün bizi kuşatan havada başka bir tazelik, başka bir neş'e var. Bugün dünya çapında bir kahraman, dünya çapında bir idareci ve siyaset adamı olan Millî ve Aziz Şefimiz İsmet İnönü, aramızda bulunuyor.

Senelerdenberi hasretini çektiğimiz, sılasını duyduğumuz büyük insanın bir kere daha yüzünü gördük .. Bir insana sevginin, bir başa bağlılığın, bir kahramana hayranlığın ne demek olduğunu, Ebedî Şefimiz Atatürkün Bursayı son ziyaretlerinden sonra ilk defa bu kadar hudutsuz ve vecidli bir haleti ruhiye ile hissediyoruz ..

Hoş geldiniz Aziz ve Millî Şefimiz !. En büyük misafir, ve tarihin en büyük evlâdı .. Hoş geldiniz !. On sekiz milyon size minnettardır. Vatan haritasının dört ucunda ateş var.. Siz bize sulh ve baharı getiriyorsunuz .. Hudutların ötesinde ölüm ve açlık var; Siz bize emniyet ve refahı getiriyorsunuz !. Dünya iktisadî bir buhranla kıvranıyor; Siz bize hazatı getiriyorsunuz !. Hoş geldiniz Türk milletinin dehâsı ve iftiharı.. Size minnetimizi, Size hayranlığımızı, Size halis, riyasız ve katkısız sevgimizi anlatacak kelime bulamıyoruz. Onun için en büyük bir belâgatle her şeyi gözlerimize ve kalplerimize doldurarak susacağız !.

Tarihî bir gün yaşayan şehir, Sizi içinde barındırmanın büyük

vecdi içinde ayaktadır.. Geldiğiniz saatten değil, geleceğinizi işittiği saattenberi, binleri içinde tutan bir kalabalık, güneşe hasret insanların acelesi ve neş'esile yollara döküldü ..

" O geliyor „ dediler .. Terazi durdu, kalem elden düştü, iş yarım bırakıldı .. Ve sel halinde bir kalabalık, yolları doldurdu .. Dakikaların uzunluğunu hissederek bekledik .. Ve beklemenin, Büyük, emsalsiz bir başı beklemenin heyecanını, bir kalp gibi hep beraber duyduk ..

Nihayet geldiniz .. Ve gördüğümüz yüzde gülen iman, neş'e ve emniyet, bize dünya sulhünü ateş ve ölüm içinde yaşatabilen büyük Dehânın ne olduğunu anlattı .. Sizi alkışladık, Sizi ruhumuzun bütün hassasiyetiyle inanarak, yaşayarak alkışladık .. O anda sizin için parçalanan avuçlar şunu söyledi :

— Millî Şef, parmağınızın gösterdiği her yerde ve her zaman bu millet yaşamaya ve ölmeye hazırdır. Hazırız ..

Büyük misafirimiz, Aziz ve Millî Şefimiz İsmet İnönü !..

Size bir şehrin saadeti içinde, bütün bir milletin hayranlık ve bağlılığını ikram ediyoruz .. Mes'ut gözlerimiz, Sizin gibi bir Şefe, bir Başbuğa malik olmanın zaferi içinde yaşarıyor. Hoş geldiniz en büyük Misafirimiz !..

O Aramızdadır ..

Bu sabah, şehir ikinci defa olarak uykusundan büyük bir saadetle uyandı. Bu uyanıştaki tazeliğin, bu uyanıştaki gençliğin sebebini bilmeyecek ne var? O aramızdadır. Bizim havamızı kokluyor. Bizim muhitimizi dolduruyor. Bizim içimizde yaşıyor. O ve biz, O ve 18 milyon, tek insan olmuştur.

İki gündenberi birbirine rastlayan dostlar, halihatır sormadan, ajans haberlerinden bahsetmeden Ondan bahsediyor .. " Dün geldi „ diyorlar .. " Merinosa indi „ diyorlar .. " Halk partisi önünde gördüm „ diye başlıyorlar ve sonra her zaman söz arayan zekâ, hiç bir tazyika lüzum görmeden vecd ve neş'e içinde konuşuyor.

İşte bu hâlis iştiyaktır ki, Türk milleti bütünlüğünün ruhunu dokuyor .. Bu sevgidir ki, bugün büyük dünya yangınından Türk milletini korumuştur. Bu Reisicümhur aşkıdır ki, memleket toprakları için hakikî bir garantidir.

Sevgi ve bağlılık başka, vecd ve hayranlık yine başkadır; biz Aziz Millî Şefimizi vecd ve hayranlıkla seviyoruz. Onun yakını olmak, onun sesini duymak, ebedî bir gurur ve iftihar vesilesi oluyor.

Dündenberi kesafetini kaybetmeyen caddede acele acele yürüyordum. Biraz önce Millî Şef otomobillerile Merinosa geçmiş bulunuyorlardı. Yanıbaşımda yürüyen bir genç, aynen şöyle konuşuyordu :

— Atatürkü iki defa gö düm. İkisinde de ölecek kadar kalbim heyecanla çarpıyordu .. Bu benim için kâfidir. Millî Şefimizi hiç görmemiştim .. Ve ilk defa şimdi bir an için gördüm .. Fakat halimi anlatamam .. Kalbime bak .. Gayri ihtiyarî arkadaşiyle konuşan bu delikanlıya baktım. Yüzü sapsarı, gözleri büyük bir saadetle parlıyordu. Hızla yanlarından geçtim ve ellerim, gözlerimi silmek için mendilimi aramakta idi .

İşte Bursa, Büyük Şefini, Aziz Önderini böyle karşıladı. Ve böyle bir sevgi ile yollarına atıldı .. Şiirin bulunduğu yerde şairin âciz kalacağını söyleyen Hâmide hak veriyorum; bu kadar derin bir sevgiyi hiç kimse anlatamaz. Yalnız şunu söylemek lâzımdır ki, Türk milleti millî bir vecd içindedir. Ve şu dakika kadını, erkeği, genci, ihtiyarile bütün şehir tek bir kelime ile konuşuyor : İNÖNÜ.

Türk milleti, Şefine hayran, İstiklâline âşık, Erkek ve Arslan bir millettir. Ve böyle bir Şefin emri altında, mucizeler göstermek için tek bir işaret kâfi ..

O Gidiyor

Üç gün evvel heyecan, sevinç ve saadetle sizi karşıladığımızda, kalplerimiz nasıl bir hasret, sevgi ve aydınlıkla dolu idi. Gözlerimiz sizi görmenin büyük saadetile parlıyor, kalplerimiz sizi hissetmenin vecdiyle çarpıyordu. Sizin sevginizle hıncahınçtık. Aramızda kaldığınız üç gün, üç tarihî gün Bursa, Bursa olalıberi hissetmediği

fırtınalı bir saadeti kalbinde duydu. Hayatımıza yeni bir tazelik getirdiniz .

Gayet büyük misafirliğiniz sona erdi ve " O gidecek „ dediler. Bunun ne demek olduğunu kim bilmez? Bir tarafımız eksilecek, bizi tamamlayan bir şey kaybolacak zannettik. Küçüğü, büyüğü, kadını, erkeği ile bütün bir şehir, yollarınıza serildik. Sizi görmek, bir kere daha görmek için .

İnsanlar tuhaftır. Bir kere ellerine geçirdikleri saadeti, kolay kolay bırakmak istemezler. Muhakkak ki sizin son defa bize el salladığınız an, bütün bir şehir, otomobilinizi geldiğiniz zaman olduğu gibi kuşatmak ve " biraz daha aramızda kal, bizi bırakma „ demek ihtiyacını duydu .

Bütün şehir şu an, gördüğü güzel rüyadan uyanmak istemeyen bir insan gibidir. Hafızamızda sesiniz, yüzünüz hareketleriniz sizi görüyormuşuz gibi taze ..

Kalbimizde yine Size inanmanın, Sizi sevmenin neş'esi var. Fakat bilinmeyen bir tarafımız, kendisini noksan bıraktığımız bir tarafımız hâlâ Sizi arıyor. Gideceğiniz her yere bizi götüreceğinizden eminiz. 18 milyonluk bir millet, her saniye Sizin yanıbaşınızda yaşıyor .

Güle güle gidiniz, Aziz ve Millî Şef, Büyük Kahraman, ve en büyük Misafirimiz. Şehrimize unutulmayacak hatıralar bırakan gelişinizi daima sıcak ve canlı olarak içimizde saklayacağız. Daima aramıza tekrar geleceğinizi ve misafirimiz olacağınızı hatırlayarak neş'eleneceğiz. Bursanın güneşe, yağmura olduğu kadar, Sizin sevginize ve misafirliğinize de ihtiyacı vardır.

Hayatımız sizindir. Türk milleti yaşamak ve ölmeye de emrinizdedir ve hazırdır. Güle güle, Aziz ve Millî Şefimiz. Güle güle ..

İki tablo ve Demokrasi

Demokrasi yaygın bir rejimdir. Ona dünyanın bir çok milletlerinde rasgelebiliriz. Fakat herkes kolayca teslim edebilir ki, rejim, bir etiket işi değil, bir ma'şerî ruh işidir. Bir çok demokrat mil-

letler, bütün hayatları boyunca bir defa demokrasinin insan ruhunu şevk haline çıkaran yüksek tansiyonunu kalplerinde hissetmeden avunup geçmişlerdir.

Türk ruhunun demokrasi havasile nasıl şişkin olduğunu iki tablo ile ifade etmeye çalışacağım ..

Birinci tablo, hâlâ içimizde sızısını hissettiğimiz Erzincan felâketinin içinde cereyan eder. Târümar olmuş bir şehir .. Ölümün ve tabiatin pençeleri içersinde kıvranan, felâketle şaşkın bir halk kalabalığı .. Kar ve açlık ..

Halkın kendi çocuğu, halkın kendi başbuğu ve nihayet halkın kendi Reisicümhuru olan Millî Şef İsmet İnönü, felâket sahasına yetişmiştir. Erzincanın ak saçlı anası, Türk milletinin kır saçlı kahramanının göğsüne başını teslimiyetle dayamıştır. Gözlerinde yaş var. Felâket en korkunç sesile hâlâ kulaklarında uğulduyor. Ve bu ana, kendisi için parça parça olduğundan emin olduğu bir kalbin üzerinde felâketli başını dinlendiriyor ..

Kendisini heyecanla saran aziz kolun, felâketzede ruhuna doldurduğu saadeti ve emniyeti hiç bir sanat dehası bu kadar şumullü ve derin olarak yüzüne çizememiştir. Bu kolun sahibini bilmeyiniz; fakat bu sarılışın ve sarışın manasını kolayca anlayacaksınız. Ana ve evlât sarılışı ..

İkinci tablo, şehrimizi saadetlerin en büyüğiyle doldurduğu büyük misafirliğinin son saatlerinde cereyan eder ..

Asfaltın Minareliçavuş köyüne yakın bir yerindeyiz. Yolun iki yanında Merinos sürüleri otlamaktadır Ve demokrat Şef, köylülerle konuşuyor .. Bu sahneyi, bilmem fotoğrafların objektifleri tesbit ettiler mi ? Fakat bundan eminim ki, orada bulunan bütün insanların hafızaları, toprak oluncaya kadar bu sahneyi unutmayacaktır.

Millî Şef bir elini ihtiyar bir köylünün omuzuna koymuş, mes'ut bir tebessümle gülen güzel yüzü içindeki tatlı gözlerini gözlerine dikmiştir. Soruyor :

— Merinosçuluğu niçin seviyorsunuz ?.

İhtiyar köylü, karşısındaki insanın ne kadar kendinden olduğunu ve dertlerine ne kadar yakın bulunduğunu hissetmiştir. Riyasız ve halis bir sevginin neş'esi içinde baş ve şahadet parmaklarile işaret ederek :

— Çünkü para getiriyor Paşam diyor .. Bol para getiriyor ..

İşte demokrasi.. İşte 20 senede aşılmış 200 yıl.. İşte millet ve Şef.. Ve işte nihayet Cümhuriyetin büyük feyzi ..

20 sene evvel bendegânın yalnız maidelerde padişahın ayağını değil, kendisinin arkasında saklı olduğu perdenin saçaklarını öptüğünü düşündüm ..

Sonra iştiyakla bir Şefin bağrına basılan ak saçlı anayı hatırladım. Nihayet baba ve evlât sevgisi ve teklifsizliği ile bu köylü dayı ve Millî Şef sahnesine baktım. Gözlerim yaşardı ve, demokrasi !. Senin ihtiraslarla hercümerç olan bu dünya yüzünde bir vatanın var, diye mırıldandım.. Ve ilâve ettim. İşte demokrat millet ve işte demokrasi ..

İSMET BOZDAĞ

UNUTULMAK

Bacakları
En
İnce seslerden
Örülmüş,
Gözleri
En
Kızgın ocaklarda döğülmüş
Kocaman
Bir örümcek gibi zaman
Ağlarını dokuyacak,
Bize de okuyacak
" Nisyan " türküsünü ..

İSMET KÜR

MİLLÎ BİR KÜLTÜR MESELESİ

Yazan: CELÂL SILAY

Es'at Mahmut Karakurdun eserleri Macarca ve Almancaya tercüme ediliyormuş diye gazetede okuduk. Buna, millî edebiyatımızın Avrupada uyandırdığı alâkadan dolayı sevinirken; tercüme için intihap edilen eserlerin zayıf oluşu bizi kaygılandırdı.

İstiklâl harbında vatanımızı korumak yolunda gösterdiğimiz gayret ve o zamandan beri muvaffakıyetle başardığımız büyük inkılâpla bizi dünya milletlerine sevdirmişti; Bu sevginin tabiî neticesi olarak edebiyatımıza merak uyanmış ve o zamanlar Halide Edibin Ateşten gömleği Fransızcaya; bilâhara Yakup Kadrinin Yaban'ı Almancaya tercüme edilmişti. Yakup Kadri ve Halide Edip gibi edebî seviyemizi az çok kıymetlendiren kalemlerin tercümesinden edebiyatımızın tanınması namına memnun oluyorduk.

Bizde nesir dili, meselâ divan edebiyatından beri billurlaşarak, inceleşerek gelen nazım dili kadar kuvvetli olmadığı için meramımızı zor ve hattâ peltek ifade edebilen nesir eserlerimizin tercümesi millî kültürümüz için nazik bir mesele teşkil ediyordu.

Yakup Kadrinin Yabanı ve bilâhara İngilterede kıymetlendirilen

Halide Edibin Sinekli Bakkalı bile ancak özündeki kuvvetle tutunabiliyorlardı. Hal bu iken, Es'at Mahmudun alelâde maceralar zincirini sürükleyen, Kuru eserlerinin tercümesi, aslında bir özde olmadığı için edebî seviyemiz hakkında hiç de lehimize bir fikir verdiremiyecektir.

Avrupada bir eser okunduğu nisbette kıymetli sayılır. Bu ölçü ile bizde de Es'at Mahmudun intihap edildiğini zannediyorum. Fakat bu miyar bizim için hiç de isabetli olamaz. Çünkü bizde hakikî münevver Türkçe san'at eserlerini az okur; en çok okuyanlar tercih seviyesine ermemiş olan talebeler, küçük memurlar ve ev kadınlarıdır. Bunlar sırf hoşça vakıt geçirmek ihtiyaciyle okudukları için romanda mevzu ve hareket ararlar; Edebî tahlilleri ve bir san'at eserinin ruhu olan detayı hor görürler; Bu gibilere yarayacak kitap, elbette Es'at Mahmudun romanları olacaktır; İşte bu suretle okunma rekoru kıran bu romanların medeniyet kültürü ve san'atı muvacehesinde bizim edebî seviyemizi temsil etmesine ellerimiz büğrümüzde seyirci kalamayız.

CELÂL SILAY

BURSA

Değerli hocam N. RAHMİ KARATAY'a

Çınarlar boyunca gölge veren sur,
Sükûnu dinleyen mermer evliya.
Yığın yığın, halka halka düşen nur;
Ve güvercin inmektedir avluya ..

Bir kavalda içli bir dağ türküsü,
Şerefede eski bir ezan sesi.
Orhanın zaferi, Bizansın yası;
Yeşil bir iklimde gördüğüm rüya ..

Emin ÜLGENER

Agnosticisim ve şiir

M. RAMİ KARUL

İnsan hareketi hakkında iyi formüllenmiş, düstur şeklini almış fikirlere sahip olan insanlardan ziyade, hayatın bir maksadı, bir gayesi olduğuna inananlar vardır. Şu içinde yaşadığımız âlem ile insan arasında sıkı bir münasebet olduğuna kültür ve akıl yolu ile inananlar, böyle bir şeye inanmıyanlardan çok azdır.

Yani, tabiatte değişmez bir nizam olduğuna, ve insanın muhitin tesiri altında yetişen bir mahluk bulunduğuna inananların sayısı, böyle bir şeye inanmıyanlara nazaran çok azdır. İnsan, kâinat hakkındaki fikrini çok yavaş kazanmıştır. Evvelâ, insanlara doğmadan evvelki ve ölümden sonraki halin ne olabileceği mes'elesinden gayrisi pek öyle mühim bir şey olarak görülmemiş, bu mevzudan gayrisi, insanın alâkasını çekmemiştir. Bazı şairler, bu felsefî düşünce sahasını el'an ihmâl etmezler.

İngiliz şairi Charles Swinburne; " Prosperine'ın bahçesi „ isimli şiirinde her büyük şairden ziyade tam bir inkâra yaklaşır:

"Burada, dünya bir zamanlar sükûn içindeydi. Burada bir zamanlar bütün sıkıntı şüpheyle dolu ruyalarda ölgün rüzgârın ve kuvvetini

gaip etmiş dalgaların gürültüsünden ibarettir. Uyur gibi akan ırmaklar arasında ekip biçen insanları görmek için yeşil tarlalara bakıyorum.„

" Ağlamak ve gülmekten yoruldum. Ve ölümden sonrası kendileri için ne saklarsa saklasın, gülüp ağlayan insanlardan yoruldum. Günlerden, gecelerden, saatlerden arzu ve hulyalardan, kudretten ve her şeyden yoruldum. Yalnız uykuyu özlüyorum.„ « Bir kimse yedi insan kadar kuvvetli olsa bile, o da ölecek, ve hiç bir zaman ne cennette kanatlanıp uçacak, ne de cehennemde ıztırapla ağlıyacak. Bir kimse güller kadar güzel olsa bile, onun güzelliği de bulutlanıp sönecek. Yalnız aşka inanmak iyi bir şeyse de o da iyi değildir.„ «Ne keder, ne de sevinçten hiç bir vakıt emin değiliz. İçinde yaşadığımız bu gün, yarın ölmüş olacak. Yarı müteessir dudaklar, ahlar ve unutmuş gözlerle aşk gittikçe kuvvetini kaybeder ve ıztırap halini alır. Göz yaşlarına hiç bir aşk tahammül edemez.»

« Aşırı yaşamak sevgisinden ümid ve korku doğuyor. Bütün kalbimizle şükür edelim: İlâhlar her ne olurlarsa olsunlar, hiç bir hayat ebedî değildir. »

« Ölen bir insan hiç bir zaman dirilmez. En yorgun bir ırmak bile, dolaşa dolaşa nihayet denize varır.»

« Ne yıldızlar ve güneş, ne ışığın ve renklerin değişmesi, ne sarsılan suların sesi, ne bir inilti, ne kış yaprakları ve bahar, ne de gündelik işler ebedî değildir. Ebedî olan yalnız sonsuz bir gecede sonsuz bir uykudur.»

Charles Swinburne (1837 - 1909)

"Ebedî sırrı ne sen bilirsin, ne de ben bilirim; bu muammalı kelimeyi ne sen ne de ben okurum; bizim dedikodularımız ancak perdenin arkasındandır. Perde incince ne sen kalırsın ne de ben kalırım.„

« Evvelâ beni elimde olmadan buraya getirdi, hayat ise, her gün biraz daha hayretimi arttırdı. En sonra, niçin buraya geldiğimizi, niçin bir müddet burada bulunduğumuzu ve niçin gittiğimizi bilmeden, buradan istemiyerek göçtük.»

« Yaradan, tabiatleri bir kere terkib edip birleştirdikten sonra, niçin harab ediyor? Eğer güzel iseler, onları tahrip etmenin sebebi nedir? Eğer yapılan şekiller güzel değil iseler, bunda ayıplanması lâzım gelen kimdir?» Ömer Hayyam

M. RAMİ KARUL

ÜÇ BÜYÜK PEDAGOK ..

ELLEN KEY

HAYDAR TOLUN

(1851 — 1926) İsveçin yetiştirdiği ve bütün dünyanın tanıdığı ve çok sevdiği bir kadın muharrirdir. *Ellen key* şahsiyet ve manevî tekâmülün hürriyeti için yarım asır çarpışmış çok derin bir mütefekkirdir. Ona, " İsveçin Taçsız Kraliçesi „ ünvanı pek haklı olarak verilmiştir.

Ellen key çok heyecanlı bir sulh taraftarıdır. Bundan başka kadının manevî hürriyeti için çok didinmiş hakikî bir feministtir. Bugün her İsveçli kadın elde ettiği hakların saadetini yaşarken, ona derin bir şükran hissi de duyarak yaşar. Bu büyük mütefekkirin müdafaa ettiği doktrin liberalizmdir. Fakat *Ellen key* in liberalizmi siyasî değil, ferdidir. O, kanunların bağından, meşruluktan ve eski âdetlerden kaçmak ve ferdin bu sahada en büyük serbestliğe nail olmasını ister.

Evlenme, boşanma, temellük hakkı, vasilik hakkı meselelerile ve kadın haklarının ideâl bir şekilde serbestliğe ve tekâmüle doğru yürümesini bütün kalbile istemiş olan *Ellen key* diğer feminist kadınlardan mühim bir ayrılık da taşır. Hayatlarını ev işlerine değil de, erkekler gibi dışarıdaki siyasî ve iktisadî faaliyetlere vermek isteyen kadınlarla onun arasında bir fikir uçurumu vardır. Onun daima müdafaa ettiği ana düşünce şu idi : Kadın herşeyden önce annedir ve izdivaç onun en mukaddes vazifesidir.

Fakat muarızlarına karşı, anneliğin siyasî haklardan mahrum olmayı icap eden bir şey olmadığını da izaha çalışmıştır. *Ellen key* fikir ve felsefesini yapmak için bir çok konferanslar vermiş ve bir çok kıymetli eserler de yazmıştır.

Bu eserler şunlardır :

Aşk ve evlenme, Kadınlık cereyanı, Kadın ahlâkı, Çocuk asrı, Anneliğin rönesansı, Aşk ve Ahlâk. Büyük mütefekkirin müdafaa ettiği esas fikirler arasında aşk gibi çok Kompleks mevzular vardır.

Ellen Key ideâl bir aşkın hararetli bir taraftarı idi. Onun nazarında evlenme, görenek ve âdetlerle donuk bir hale sokulmuş ahlâkî ve kanunî bir müesseseden ziyade, fertlerin aşk hislerine dayanan bir müessese idi ve fertlerin aşk saadetlerile yakından alâkalı idi.

Ellen Key, aşksız cinsî münasebeti soğuk ve resmî addediyordu. Böyle bir münasebet cemiyet kanunlarına uygun olabilirdi. Fakat tabiat kanunlarına mugayir olurdu. Bunun için manevî mahrek olarak kanun değil aşk ele alınmalı idi.

Bu fikirlerden şu iki neticeye varmak mümkündür :

1 — Aşksız evlenme gayri ahlâkîdir ve gayri meşrudur.

2 — Aşk evlenmemeksizin de ahlâkîdir ve meşrudur.

Ellen Key'e göre ferdin duyacağı en tabiî ve en kuvvetli his aşktır ve aşk tekâmülde en mühim âmildir. Yüksek mütefekkiri bu noktada; " ancak hakikî bir aşk mahsulu olan çocuklardır ki zekî ve kabiliyetli doğarlar ,, diyen Aristo ile birleşmiş görürüz .

Aşk neticesi olarak meydana gelecek anneler ve çocuklar yarınki dünyamızın hakikî manevî inkılâbını yaratacaklardır. Kadın çok mukaddes bir vazife olan ulvî annelik vazifesini yapabilmek için içtimaî ve siyasî haklarına malik olmalıdır. Fakat bunlar onun için bir gaye değil, hakikî anneliğe götüren, anneliği tekâmüle ulaştıran vasıtalardır ve kadının bu dünyada sahip olması icap eden en yüksek hak " Aşk ve Annelik hakkı ,, dır.

Ellen Key müdafaa ettiği bu yüksek ve serbest fikirlerden dolayı geri zihniyetli cemiyet tarafından bir ahlâksız telekki edilmiş ve pek çok hücumlara uğramışsa da bütün bu haksız itirazlara metanetle mukabele etmiştir. Ölümü büyük millî bir matem yaratmış; onu sonradan takdir edenler bu büyük kadına : İsveçin Taçsız Kraliçesi demişlerdir .

Grundtvig (Gruntvig okunur.)

(1783 — 1872) Danimarkalı büyük bir pedagoktur. Grundvig dinde yaptığı reform ile ve kültür sahasında başardığı bir çok faydalı işlerile bütün şimal memleketlerinde tanınmış ve sevilmiştir.

Hayatını yazan biyograflar ona " şimâl peygamberi „ derler ve onu *Roussoau* ya, *Tolstoi* ye benzetirler .

Ümanizme ve klâsik terbiye ve bilgiye aleyhtardır. Klâsik bilgiye ihtiyacı olanlar milletin ancak mahdut bir zümresidir. Klâsik tahsil, halkı küçük gören kozmopolit bir Bürokratlar sınıfı (kalem efendisi sınıfı) meydana getirir. Bunun için milletin ekseriyetinin yetiştirilmesini istihdaf eden bir terbiye ideali, bütün diğer terbiye ideallerine üstündür.

Grundvig bu suretle düşünerek : " yüksek halk okulları „ nı meydana getirdi . Bu okullar Danimarka halkının içtimaî ve ekonomik hayatında hakikî bir aydınlık ve refah devri yaratmıştır .

Gaudig (Hugo) (Hugo Gavdig okunur .)

(1860 — 1923) . Ortaya pratik pedagojiye ve şahsiyet pedagojisine dair değerli fikirler atmış bir Alman pedagoğudur. *Gaudig* Hal üniversitesinde teoloji tahsil ettikten sonra tedris hayatını tercih ederek öğretmenliğe başladı. Bu pedagoga göre pedagojinin, felsefe ve psikoloji ile sıkı bir münasebeti vardır. Çünkü pedagoji gayeleri felsefeye dayanmaktadır. Psikolojiye gelince, bu ilim de pedagojiye çok faydalı olmaktadır. *Gaudig* pedagojide esas prensip olarak şahsiyeti kabul eder. Şahsiyet, tahsil, terbiye, iş, oyun ve muhtelif hayat sahalarının kültürü ile inkişaf ettirilmelidir. Okul canlı bir hayat köşesi haline getirilmelidir .

" Mektebin kültür kıymeti, şahsiyet terbiyesile ölçülür. Bunu temin etmek isteyen mektep : İş mektebi olmalı, kültür mektebi olmalı, yaşayış mektebi olmalı ve nihayet cemaat mektebi olmalıdır „ [1] .

Bu satırlar *Gaudig* in okulu hayata yaklaştırmak istediğini çok güzel anlatmaktadır .

HAYDAR TOLUN

Halil Fikret, Muasır terbiye ülküleri, S. 62

Bir Anket :

GAZİ MİHÂL BEYİN

Hüviyeti münasebetile münevver Bursa gençliğinden bir rica

Yazan : MAHMUT R. KÖSEMİHÂL

Osmanlı devletinin kuruluşu tarihini tetebbu edenler bu fütuhat asrında kahramanlıkları dillere destan edilen ordu başbuğlarından Ece Bey, Hacı İl Bey, Lala Şahin Paşa, Evrenuz Bey gibi bazılarının rumdan dönmeliğine dair bazı tarihlerde uydurma ilâveler bulunduğunu ve bu ifadelerin bilhassa hristiyan tarihçiler — en başta Hammer — elinde büsbütün umumileştirilmiş olduğunu bilirler. Hele Gazi Mihâl ile Malkoç Bey hakkındaki efsaneler böyle rivayetlerin en başında dile dolanıp durmuştur! Son zamanlara kadar böyle iddiaların cerhi en imkânsız görüneni, Gazi Mihâl Beyin ihtidasına ait olan ve birbirini tutmayan masallardı; Evrenos da dahil olduğu halde diğer isimlerini verdiğimiz beylerin ırkan Türk olduklarına dair deliller bulunup neşrolunmuştu. Gerçi bu yolda henüz toplu bir tetkik çıkarılmış değilse de, intişar etmiş malzeme hazırdı. Mihâl Beye gelince : onun iltibası mucip ismi, hakkındaki rivayetleri tekid eder görünmekte devam etti durdu ..

Son defa, isim meselesini, ihtida ve saire rivayetlerini, mezar kitabelerini ayrı ayrı deşerek aslî rivayet kaynaklarına çıkmak su-

retile yaptığımız incelemeler neticesinde Mihâl Beyin de aslı Türk olduğunu meydana çıkarmaya muvaffak olduk. " Varlık „ mecmuasında çıkan tefrikamızda Mihâl isminin halk tarafından o şekle sokulmuş Mikâil adından başka bir şey olmadığını, Düsturnamei Enverî'nin bir kaydı veçhile Şam (yani Suriye) tarafından garba — oğlu Balta ile birlikte — gençken göçmüş bir Türkmen Beyi ve bir « Pehlivan » olduğunu, Osman devrile hiç bir alâkası bulunmadığını, takriben hicrî 725 senelerinde Osmanoğullarına iltihak ettiğini, Orhan ve Murad 1 devirlerinde hizmet ettikten sonra hicrî 809 (M. 1406) da Edirnede ölüp kendi zaviyesi yanına gömüldüğünü ve bu zaviyenin 825 de oğulları tarafından cami haline getirildiğini meydana çıkardık; babasının Aziz isminde bir Türk olduğunu mezarı kitabesinden naklettik; 120 yaşlarını idrâk ederek ölen Mihâlin ömrünü pehlivanlığına borçlu olduğunu söyledik : Filhakika kitabesi bile onun " Emir - ül kebir „ olarak öldüğünü (kocamış yaşını) kaydetmiştir; Evliya Çelebinin dediği gibi " Mihâl - i kebir „ olmuştu, yani kocamış yaşlarını idrâk etmişti.

Böyle müsbet ve hoş bir neticeye varmak üzere hususî bir tarafgirlikle çalıştığımız, tarihî kayıt ve kitabeleri zorladığımız sakın zannedilmesin. Bilâkis, Mihâl Beyin hüviyeti hakkında senelerce eski kanaatlara bağlı kaldıktan ve hele bu yolda bazı notlar neşrettikten sonradır ki, bazı kitabelerin yanlış okunduğunu anlayarak, bir iki yeni bulunan vesikanın rehberliğinden istifade ederek önceki kanaatlarımızı değiştirdik; yani, hakikatın eskiden bildiğimiz gibi olmadığını anladık.

Mesele mühimdir: çünkü, yalnız Gazi Kösemihâl'in hakikî hüviyeti aydınlanmakla kalmıyor, aynı zamanda " birinci padişah devrinin yarı efsane ve yarı hakikat iki cephesi bulunduğuna „ dair olan yeni kanaatlar büsbütün hak kazanmış oluyor, ekseriyetle Mihâl Beyin müdahale ettirildiği rivayetlerin kâmilen efsanelerden ibaret mahiyetleri anlaşılıyor !. Bursanın fethinde Mihâlin elçiliği faydalı olduğu rivayeti — bu fethin tarihi fazla eksitilmediği taktirde — ilk şerefli hizmetlerinden biri olarak belki gösterilebilecektir. 15 inci asırdan Vilâyetname-i Hacı Bektaş Velî de Gazi Mihâl ilk defa İznik fethinde sahneye çıkarılıyor ki, 16 ıncı asırdan şair Suzî Çelebi de ayni fikirdedir, ve en doğru kıdem bu başlangıç olmak ta mümkündür.

Gazi Mihâlin Bursa ile alâkası oranın fatihlerinden biri olmaktan ibaret değildir. Kendi idaresine verilen Harmankaya çevresi asırlarca Bursaya bağlı kalmış, haritalarda Mihâl Gazi Nahiyesi diye yerini gördüğümüz mevki (Bursa valilerinden Ahmet Vefik

Paşanın kaydına göre) eski Hüdavendigâr Vilâyeti teşkilâtına bağlı bir Mihâl oğulları malikânesi olmuştur. Neşrî, 16 ıncı asır sonunda Harmankaya'nın hâlâ Mihâl Beyin oğlunun oğulları elinde malikâne bulunduğunu tesbit ediyor .. Böylece, Mihâl Beyin Osmanla alâkasına dair olan rivayetlerin 16 ıncı asır vakanüvisleri tarafından oralarda derlendiğinde şüphe yoktur. Orhaneli taraflarında rumlardan kalma bir rivayet yakınlarda derlendi. Böylece mezkûr uydurmaların çoğalmasında o taraflar rumlarının da âmil oldukları kanaatına vardık. Sonra, eski Bursa ve Bilecik defter kayıtlarından, vakıf kütüklerinden çıkarılma bir iki kayda da vâkıf olduk ki, ilk Mihâl oğullarından bahsediyorlardı. Bir suretin altında şu cümleyi okuduk : " İşbu suret 1304 senesi mahrusei Bursada naibüşşeri bulunan merhum İbrahim Edhem efendinin mahkemei şer'iyede mahfuz sicilden biaynihi ihraç ve mukabele olunmuştur . „ Ta Yıldırım Bayezit zamanına ait mühim bir fermanın suretidir.. Görülüyor ki, Bursanın gerek eski kütüklerinde, gerekse halk rivayetleri arasında Mihâl Bey oğullarına dair emsalsiz kayıtların ve hatıraların yaşadığı muhakkaktır. Kayıtları yangınlar, hikâyeleri de ölen ihtiyarlar götürüyor! (Bursa derken bittabi bütün mülhakatı kastediyoruz) .

Artık yazımızın anket mahiyetine ve ricalarda bulunmaktan ibaret maksadına sözü intikal ettirebiliriz: başta Bursa müzesinin yeni işinde mütehassıs ve o nisbette çalışkan müdürü Bay Ali Rıza Yalgın olduğu halde, o havalinin tarih öğretmenlerinden ve mücavir Halkevlerinin çalışkan gençliğinden ricamız şudur ki : Gazi Mihâl Bey ve oğullarile alâkalı (rivayet, türbe, kitabe, kütük kayıtları, Vs.) olarak bulacakları şeyleri neşre himmet etmeleri, hepsini — tahrif etmeden ve intişar etmiş rivayetlere uydurmadan — çıkarmaya çalışmaları rica olunur. İslâm veya hristiyan, okumuş veya okumamış yaşlıların hafızalarında küflü kütüklerin mahfuzatı kadar değerli izler yaşadığından eminiz.

Bay Ali Rıza gibi tecrübeli bir folklorcunun idare edeceği böyle bir anket muhakkak ki en umulmadık neticeleri verecektir. Harmancık, Orhaneli, Mihalgazi, Bilecik gibi merkezlere kadar anket teşmil edilmelidir; Köylü kadınların masallarındaki temler bile kaçırılmamalıdır: Meselâ, Orhaneli civarında bir Köse Kalfa, bir de Mihâl baba türbelerinin (?) bahsi geçiyormuş; bunun aslı esası nedir ? Vs.. Üst tarafı kadirşinas arayıcıların himmetine kalır. Gazi Mihâl bey hakkında hazırladığımız bir cildi böyle bir anketin neticelerini beklemeden çıkarmanın tedbirsizlik olacağını düşündüğümüzü de ilâve edelim.

MAHMUT R. KÖSEMİHÂL

YENİ
EDEBÎ CERYANLAR

Yazan : İSMET BOZDAĞ

1914 harbi şüphesizki bütün içtimaî müesseselerde kendini hissettirmiş ve derin tahavvüllere sebebiyet vermiştir. Harp bittiği zaman dünya, dövüşmekten takati tükenmiş, uyanık ve midesinin iztirabını duyan bir insan sürüsile doluydu O zamana kadar bilinen ve fakat cümlei asebiyelerde hissedi meyen korkunç bir iktisadî buhran, bütün milletlerin boğazına parmaklarını geçirmiş, damarlarını kurutuyordu .. 4 yıl devam eden harp esnasında beşeriyet yeni cazibelerin lezzetini hissetmiş ve yine bu harp, ahlâkta, siyasette, dilde ve bütün içtimaî müesseselerde mevcut tekâmülün ruhunu değiştirmişti .

Bu harbin sonunda beşeriyet silkiniyor ve bildiklerinden, itiyat haline gelmiş menfaatlerinin realiteye intibakından şüphe ediyordu ..

Çünkü, harbin devam ettiği 4 yılın her gününde, insanlık, yeni bir sürprizle karşı karşıya kalmıştı . Asırlardanberi kullanılan tabiye değişmiş yeni silâhlar yeni askerî noktainazarları icap ettirmişti .. İngilizler Tank denen silâhı icat ettikleri zaman, Almanlar büyük bir korkuya kapılmışlar, bu silâhın pilânı için milyonlar sarfetmişlerdi .. Ve yaratmaların ihtiyaçla olan alâkası ilk hamlede pasif tedbirler bulunmuş ve daha sonra aktif bir mukabele imkûnları aranarak silâha, ayni tesirde silâhla karşı koyma çaresini buldurmuştu ..

Cemiyette kadının mevkii ve değeri değişmişti . Harpten evvel pilâja bir pijama kadar kapalı elbiselerle giren kadın, harpten sonra yarı çıplak vücudunu güneşe ve güneş kadar sıcak arzulu bakışlara göstermekten çekinmedi ...

Sırasile, cemiyette, ailede ve nihayet fertte olan bu tahavvüllerin şüphe yokki o zamana kadar alışılagelmiş edebî kadroları ve katagorileri yadırgamadan devam ettirmesine imkân yoktu.

Harp malülleri ve harp felâketzedelerile dolu cemiyetin cümlei asabiyesi bozulmuş, psikozlu ve nevrozlu insanların teşkil ettiği milyonlar müthiş bir iktisadî buhranı hissederek dünyayı güve gibi kemirmeğe, tahrip etmeğe başlamıştı ..

Yenilik daima aşağıdan yukarı bir harekettir. Halinden memnun olmayan insan, eski şekli kırıp kendi arzusu dahilinde yeni bir nizam kurmak ister .. Bu şuurlu ve şuursuz, maksatlı ve maksatsız olabilir; Fakat muhakkak ki, her yenide kendisinden bir evvel gelene karşı yapılmış bir aksülâmel ve beşerî tatmine doğru atılmış kuvvetli bir adım vardır

İşte midesini kuvvetle hisseden beşeriyet 1914 harbi sonunda iktisadî buhranın neticeleri arasında muztarip kıvranırken bütün sosyal müessese-lerde kendisi için daha uygun ve faydalı olacağını ümit ettiği bir çok değişiklikler meydana getirdi. İşte bu arada edebiyatta da bir ihtilâl yapıldı ve üç kuvvetli ceryan meydana geldi :

1 — Akla ve realiteye sadık, his ve ütopiden nefret eden maddeci sanatkârlar.

2 — İnsanları bedbaht etmekten başka hiç bir işe yaramayan akıl ve realiteden müteneffir metafizikçi ve psikolog sanatkârlar .

3 — Ne aklı, realiteyi inkâr, nede metafizikçi ruhu ihmal etmeyen mistiko — materyalist diyebileceğimiz sanatkârlar ..

Bunlar, Froyt ve Adler arasındaki uçurma köprü olan ve her ikisinin teker teker buldukları ve üzerlerinde ısrar ettikleri cinsî duygu ve üstünlük duygusunu birleştirerek bir terkip yapan Yung gibi terkipçi sanatkârlardır.

Bu üç ceryan, bir çok isimlerin kalıplarına girerek ayrı ayrı hacımda ve değerde sanat eserleri verdi . Kübizm, Realizm, Fütürizm, Dadaizm, Sürrealizm, Sürnatüralizm, Estantenevizm ilh ..

Çünkü insan, bizatihi bir müşkülâtla karşı karşıya kaldığı zaman ya onu aklı ve mantığı ile ihata edip anlamağa çalışır; yahut kendisine bunu düşünmekten kurtaracak başka teselli yolları arar .. Veyahut ikisinide ihmal etmeden bir idarei maslahatçı zihniyetile terkip yapmağa çalışır .

Birinci insan tipi maddeci ve Realist sanatkârları, ikinci insan tipi de metafizikçi sanatkârları, üçüncü insan tipide, mistiko - materyalist diyebileceğimiz sanatkârları meydana getirdi.

1914 dünya harbine girmiş ve mağlup çıkarak İstiklâl muharebesini yapmağa ve liyakatini dünyaya bilfiil isbat etmeğe mecbur olmuş bir millet olmamız bakımından bu ceryanın bizde kendisini hissettirmemesine imkân yoktu..

Netekim mütarekeden sonra yetişen şairlerimizden Necip Fazıl Kısakürek, beşeriyeti bedbaht eden maddeci görüşün bir aksülâmeli olan metafiziği — kendi nesli içinde — ilk defa ve şümullü olarak şiirimize getirdi.. Ve bu görüşün felsefedeki merkezi sikletini teşkil eden Hanri Bergsonun müritliğini yaptı. Fikir, — sade aklın değil — aklın kalpten geçirdiği fikir, şiirin ruhudur. Necip Fazılın iyi bir sanatkâr olmuş ve tutunabilmiş olmasının bütün kerameti burada kendisini gösterir..

Bunun mukabili olan materyalist görüşün ilk zaferi de ayni neslin adamı olan Nazım Hikmette kıvamını bulur. Her iki şair de başladıklarından bir müddet sonra birbirlerine zıt bu kutuplarda kalmadılar ve üçüncü tip mistiko-materyalist sanatkârlara doğru meyl ettiler.. Necip fazıl "Senfoni,,si ile, Nazım Hikmet "Karıma maktuplar,, ve ' Şeyh Bedrettin destanı,,ile ayni işi yaptı.

Bunu takip eden nesil — nesil demeyelim çünkü bugün yeni şiirin bayrağını tutan şairlerde büyük bir yaş farkı yoktur — bunu takip eden zümre bu başlanılan işe daha geniş bir vüzuhla ve tam karakterini vererek devam etti..

Katiyen sıra ve değer gözetmeden tedaî nizamile Asaf Halet Çelebi, Orhan Veli, Oktay Rıfat, Melih Cevdet, Cahit Sıtkı Tarancı, Bedri Rahmi Eyüpoğlu, Mustafa Seyit Sütiven, Fazıl Hüsnü Dağlarca, İsmet Kür, Celâl Silây, Abidin Dino, Orhan Arıburnu, Emin Ülgener ve daha bir sürü yeni isim hep bu üç kalıba kolayca intibak edebilecek şairlerdendir.

Biz burada bu kadar imzayı kolayca tetkik etmeğe imkân bulamıyacağımız için sade en şişkin bir kaç isim üstünde duracağız..

Yalnız esas meselemize geçmeden evvel yeni şiirin uğradığı haksız hücuma kısa bir temas yapmak istiyoruz. Yeni edebiyatı beğenmeyenlerin onda buldukları noksan, manasızlık ve şekilsizliktir. Halbuki, bugün kendilerine hayran olduğumuz bir çok dîvan şairleri bile aynı taş yağmuruna tutulmuş ve hırpalanmışlardır.

Nedim, zamanında çok yeni ve eskiyi çok çiğnemiş bir şairdi. Devrinin diğer şairleri hatta kendi kendisi için(nevzeban, nevrevan ve ilah. .)gibi tabirler kullanır. Halbuki bugün dîvanı ele alındığı zaman, Nedimin edadan başka hiç bir yeniliğe malik olmadığı ve kendisinden evvel gelenlerin normal

bir devamını teşkil etiiği kolayca görülür. Keza Namık Kemal yenilik iftirasına uğramış, hücum edilmiş, hatta eskiliğini isbat etmeğe mecbur kalmış şairlerimizdendir. Hulbuki bugün onu ne kadar klâsik kaideler içerisinde esir görürüz. En yakın bir misal olmak üzere Ahmet Hâşimi ele alalım :

"Bir günün sonunda Arzu,, isimli şiiri intişar ettiği zaman kıyamet kopmuş ve şair, şiirin cenaze namazını kılmakla ittiham edilmişti.

Bu bizde böyle olduğu gibi garpta da böyledir : Bugün dünyanın en büyük şairleri arasında sayılan Amerikalı Valt Vaytman "Ot sapları,, isimli kitabını neşrettiği zaman münekkitler, onun şiirden, " bir domuzun metamatikten anladığı kadar „ anladığını söylemişlerdi ..

Vayld Emerson, şairin değerine inanmak ve bunu bir mektupla kendisine bildirmek gafletinde bulunduğu için cemiyetin öyle bir reaksiyonuna uğramıştıki, bilâhara fikrinden caydığını ilân etmek mecburiyetinde kalmıştı

Yukarıya aldığımız misaller sarahaten gösteriyor ki : San'ata eskiden farklı malzemeler getiren ve yeni olmak haysiyeti taşıyan eserler için çabucak teşhis koymak caiz değildir. Değerlisini değersizden, taklidini hakikisinden ayıracak en büyük münekkit zamandır. Yalnız her şeyi zamana bırakmak doğru olamıyacağından, inkâr etmeden evvel hiç olmazsa bir defa dikkatle üzreine eğilmek ve teemmül etmek sabır ve nezaketini göstermelidir.

Bunun için en başa en fazla hırpalanmış, hücuma uğramış, hattâ mizah paravanası arkasından âdeta tahkir edilmiş şairlerimizden Asaf Halet Çelebi ve Orhan Veliyi alacağız ..

Evvelâ Asaf Halet Çelebi gibi, şarka ve garba yakından vakıf, iyi bir terbiye görmüş, eski tarzda oldukça muvaffak kaside ve gazeller yazmış bir insanın hezeyan edeceğinden şüphe etmeliyiz ..

Orijinal olmak budalalığı ile bir insanın kendisini bu kadar maskara edeceği düşünülemez . O halde şairin söylemek istediği şey nedir ?. İlk hamlede " Dam üstünde saksağan vuralım beline kazmayı „ misalini hatırlatacak bu yep yeni şiirin ruhu nedir ?. Bunu düşünmemiz lâzım ... Bize öyle geliyorki, şair bu şiirlerile, büyük bir beşerî hakikatin muvaffak olmuş misallerini veriyor ..

Bir insanın hayatını düşünelim: Manadan fazla ne kadar manasızlığa yakındır .. Hangi düşüncemiz yüzde yüz tahakkuk etmiştir? Hangi hesapta aldanmadık ? İnsan, aklın en büyük şaheseri olan riyaziyeden gayri her şeyde aldanmağa, yanılmağa ve kaderin zebunu olmağa mahkûmdur ..

Mana ki, birbirini takip eden fiillerin ahengidir. Mana ki, kalpten ziyade aklın ve mantığın çocuğudur.

Mana ki : en nihayet evvelce bilinmeyen mutalar arasında bir münase-

bet sezmektir. Bunu hangi insan hayatına tam bir katiyetle koyabilir ; Ve koyduğunu iddia eden adamın aklından kim şüphe etmez ?.

Hepsinden mühimi: Şair, aklından ve mantığından çok kalbinin Despotizmi ile sermesttir.. O halde bu mana aramak inadçılığımız neden? .

Bazı kimseler bu mütalâaya itiraz ederek şiirde mana aramak avantajını da kaybettikten sonra, bir esere iyi veya kötü damgasını vuracak hangi kriteryumun elde kaldığını sorabilir .. Biz onlara şu cevabı vereceğiz ..

Bizim anladığımız değil, şairin anladığı manaya inmek lâzımdır . Her eser başka bir iç âlemin hudutsuz mesafelerini ve sancılarını dünyaya getirir.. Onu duyamıyacak kadar nasipsiz isek, günahını çekmeli, doyacak ve cılız bulacak kadar ruhumuz zengin ise, şairi kendi seviyesindeki insanların memnuniyetine terk etmeliyiz ..

Zihnimiz, kalbin büyük yardımlarile bir meselenin üstüne kapanır . Bir müddet onun hakikati içinde yürür, Nihayet bir yerde ipin ucu kaybolmuştur Kendisini yalnız bulur Bu nokta aciz iktidarımızın tükendiği, manasızlığın başladığı noktadır Fakat hayat devam ediyor ..

İşte Asaf Halet Çelebi, bütün hayatımızı kuşatan " manasızlığın „ şiirini yazmıştır.

Bir misal alalım ;

Niyogratha
Kocaman bir ağaç görüyorum
Küçücük bir tohumda
O ne ağaç ne tohum
Om mani padmehum
Om mani padmehum
Om mani padmehum

Şair, metafizik bir endişe ile kalbinin ve aklının dikkatini bir tohuma teksif etmiştir . Hayret ediyor .. Bir yapraktan binlerce defa küçük bu tohumdan filiz çıkacak, fidan olacak, nihayet kocaman bir ağaç haline gelecektir Bir ağacın filizlikten, odun olup ateşte yakılacağı âna kadar bütün istikbali, bu küçücük tohumda bilkuvve mündemiçtir. Bu müstakbel ağacın yaprağının rengi, biçimi, meyvesi, cesameti, tabiatı yaşama kabiliyet ve hatta müddeti ve bir kelime ile karakteri, bu tohum zerresinde toplanmıştır. Ohalde ona tohum deyip küçücük ve değersiz bir şey muamelesi nasıl yapalım ? Ona ağaç ta diyemeyiz . Bu esrarı ve Allahın cazibesini taşıyan küçük şeyde, aklımızı mağlup eden ve bizi mistik bir anlayışın yine aklımıza hesap veremediği için dolambaçlı yollarına sokan bir kudret var . Bu kudret nedir ? . İşte bu sualin cevabını insan vermeğe kadir değildir .

Ve bundan ilerde düşüneceği her şey, hakikatten uzak bir vehimden başka birşey olamaz .. Şair bunu biliyor . Ve bir hakikate erişemiyeceğimizi bildiğimiz halde düşünmekten kendimizi alamadığımız bu leziz manasızlığı, leziz, ahenkli ve manasız bir cümle ile ifade ediyor .

Om mani padmehum ..

Aklın durduğu her yerde gözlerimiz allaha kalkar .. Şair ibadet kadar tatlı bir ahenk içinde bundan sonraki düşüncemizin manasızlığını haber vermektedir ..

Om mani padmehum ..

Bitmedi

SİGARA

İSMET BOZDAĞ'a

Hayalinle coşarak dönmek istiyor başım,
Gün solup ta sızlarken, benliğimdeki yara .
O önce düşmanımken şimdi bir sır yoldaşım
Seni bende yaşatan şu vefakâr sigara ..

Günün rengi solunca onun ateşi yanar ..
Bu oda arkadaşsız mezarlardan bile dar.
Mavi dumanlarında bir teselli sesi var,
Belki benden de dertli şu cefakâr sigara.

Şimdi odamın içi mavi dumanlı bir in;
Ruhum ilk esiridir şu engin maviliğin ..
Ve bu maviliklerde canlanınca hayalin
Sanki parmaklarımda hasret kokar sigara .

Herkesi ağlatan aşk, gelsin bana yalvarsın ..
Bak, mavi sütunlarda baştan başa sen varsın ..
Hayat hülya değil mi ? ne çıkar olsun varsın
Ciğerlerime zarar .. Hulyama kar sigara ..

Hayalinle coşarak aşkınla döndü başım,
Açıldı benliğimde bana ruh veren yara.
Önce düşmanımken şimdi gece yoldaşım
Seni bende yaşatan şu vefakâr sigara ...

A. SAİM GÜNGÖR

ÖĞRETMEN

Yazan : M. NEDİM GÜNTEL

Mesleğinin bütün karakterini taşıyan bir öğretmen, asla, iyi ve faydalı bir adam olmamak için dünyaya gelmiş değildir. O hiç bir kusuru müsamaha görmeyen bir insandır. Onun için insanlığın yarı üstündedir.

Sınıfında, hiç bir tazyik ve tesirin, hiç bir sanat endişesinin ve temiz olmayan hiç bir ümit ve maksadın korkusunu, gölgesini, lekesini taşımaz. Bütün vasıtaları gayesinin kudsiyetile mütenasip bir nezahetten başka birşey kabul etmez.

Her kabiliyete ilk gıdayı veren mesleğini daha çok sevmekte katlandığı feragat ve fedakârlıklar hiç bir mani teşkil etmez.

Talebeleri tarafından hürmetle anılmak onun muhtaç olmadığı bir haktır. O, bunu hayatın nadir zevklerinden biri olarak telekki eder. Bu zevke lâyık olamamak endişesi onu sathilikten, basitlikten, mesuliyet vahimesile hakikati tahrif etmekten, samimiyetsizlikten meneder. Öğretmen, her zaman takrirlerinde olduğu gibi telekkilerinde de müsbet ve vazih olmaya mecburdur.

Öğretmen, cemiyetteki nüfuzunun kıymetinden daha ziyade rolündeki ehemmiyeti düşünür. Mağrur bir tevazula karşılaştığınız zaman sahibinin ya bir sanatkâr, veya bir öğretmen olduğuna hükmetmekte pek az isabetsizlik göstermiş olursunuz.

Öğretmen sınıfının hür havasından başka bir de ciğerlerinin daha iyi işlemediğine inanmış bir adamdır. Bundan dolayi maddi mahrumiyet ve feragatlerinin acısını sınıfında unutan bir hafıza olmaktan zevk duyar.

Vazifesi, herhangi bir şa'şaa ve mübalağayı kabul edebilecek fevkalâdeliği haiz değildir. Kendisi onu, sadece : " küçük mesuliyetlerle meşgul olmak ! „ diye tarif eder.

M. NEDİM GÜNTEL

Gönderilmemiş Mektuplar : 5

Kıskançlığın zulmeti

Yaşadığımdan bile şüphe edebilirsin fakat;
Seni sevdiğimden hayır !.
Gönlüm,
Ebediyyen sana çevrilmiş bir aynadır;
Seyreder, gülen ve ağlayan çehreni ..
Seni düşünmek bir dev yapıyor beni
Ve hayatı, senden ibaret sanıyor ruhum !.
Fakat eminolki sevgilim şu an :
Bir dünya tutuşmuş gibi yanıyor ruhum
Kıyamet kopmuş gibi yıkılıyor ..
Öyle bir haletki bu,
Candan bıkılıyor ,
Öyle bir haletki,
Kıvranıyorum ..
Ve seni, senden bile kıskanıyorum ..

....

Dünya ve her şey boş geliyor bana ..
Hatta senin aşkın bile,
Tesellî olamıyor kıskançlığıma ..
Senin vuslatın bile cazibesini kaybediyor .
Kalbim sana,
Ruhum,
Allaha gidiyor ..
Şikâyet ediyorum ...

Düşünüyorum .. Düşünüyorum ki :
Sana hayatımı vermiş olsaydım belki,
Verdiklerim kadar kıymetli olamazdı .
Kalbim senin için çırpındı .
Kalemim, senin için yazdı ..
Ve bütün varlığımı arzuna köle ettim ..
İstesen yaşayacak
İstesen ölecektim ..

Sen benim için şeksiz bir mutlak ..
Sen benim için en sonra bulunmuş hak ..
Sen benim için bir hakikattin;
Hayatın gayesi olan bir hakikat ..
Aşk, ümit ve saadet dolu bir vüs'at ..
Güzellik, iman dolu bir huzur ..
Ki, orada bütün beşerî zaaflar mahçuptur .
Ki, orada yıkanır bütün çirkinliğimiz ..
Ki, orada artık iğrenç değiliz ! ..

....

Çok eski bir sözünü hatırlıyorum :
Diyordun " dünyaya bir defa gelir insan "
Fakat sevmemişse bir defa ruhundan,
Eminolki, gelişi beyhudedir .

O insanlar ki,
Birer zavallı cücedir .
O insanlar ki,
Bir ağaç şuurile yaşar ..
O halde insan doğmakta hangi teselli var ?.
Bir hayvan bu hayata daha elverişli değilmidir ?.
Yalnız mide ve şehvet hayvan içindir;
Aşk ve ıztırap insan için ..

....

Neden söylüyorum bunları sana !.
Bir teselli bulamıyorsam karanlık kıskançlığıma
Sende mi parçalanmalıydı bu hiddet ?.
Affet beni bir tanem .. Affet !.
Haksızım !..

Yalnız, şu fikir aklıma müthiş geliyor,
Yalnız şu fikir ruhumu kemirip mahvediyor ..
Hiç bir hakikate bağlanamadan
Göçen
Zavallı insan ..

İSMET BOZDAĞ

Cümhuriyet Bayramı münasebetile Maarif müdür muavini Kemâl Ermatın Cümhuriyet alanında söylediği nutku aşağıya aynen alıyoruz.

Aziz yurddaşlarım, sevgili çocuklar, arslan askerler!

Bu gün Cümhuriyetimizin 18 inci yılını doldurduğu en büyük bayramdır, kutlu olsun.

Bu gün 18 milyon Türk, sanki tek bir insan, sanki tek bir kalp gibi bu büyük günün heyecanını yaşıyor.

18 inci yıl dönümünü kutlamak bahtiyarlığına eriştiğimiz bu günde, geçmişin ak günlerinden başka, geleceğin iyiliklerini taşıyan bir yaşama hamlesi seziyoruz.

Türk Cümhuriyeti yalnız devlet şeklinde beliren bir değişiklik değil, doğan bir kültürün, yaratan tekâmülün kendisidi.

Türk Cümhuriyeti, esir ve köle halinde yaşamak, istemeyen manen ölmeği kabul etmeyen, dişile, tırnağile döğüşen bir milletin kazandığı en büyük zaferdir.

Türk Cümhuriyeti taht ve tacın kara bulutlarından sıyrılarak Türkün ruhunda doğan bir güneştir. Bu güneş Çankayanın kutsal yuvasında belirdi ve gönüllerde bir ay yıldız oldu. Onun için Cümhuriyet Türkün canıdır.

Türk Cümhuriyeti, hak yolunda, sönmez alevler gibi hırçın, tunç kalelerden sağlam bir istiklâldir. Onun için Cümhuriyet Türkün kendisidir.

Cümhuriyetin 18 inci yaşını kutlarken acı günlerin gönülleri isyan, ızdırap ve elemle tutuşturan hatıralarını da seyrediyoruz. İşte bu hayalden, düğünü ve bayramı yapılan parlak, bahtiyar hakikate daha vüzuhla bakabiliriz.

18 inci yıl dönümü.. sonsuzluğa giden yolların en şereflisi üstündeyiz. Asırları yıllara sığdırarak ilerliyoruz. Yollarımız açık, gelecek yıl dönümlerini daha mes'ut kutlayacağız.

29 İlk teşrini sadece bir rejimden bir rejime geçişin yıl dönümü olarak değil, aradan asırlar geçtikten sonra Türkün kendine mukadder olan büyük hedefe ulaştığı gün olarak kutluyoruz. Ona ulaşmadan önce dalgalanan her bayrağın bu yeni yükün, her zaferin destanı öksüzdü.

18 yıl evvel bu gün yakıcı heycanın ürpermeleri içinde sabahı bekleyen Türkler, mor dağlar ardından güneşin bir zafer alevî gibi yükseldiğini görmüşlerdi.

Cümhuriyet 18 yılda bütün dünyanın hayretten ve hayranlıktan kamaşan gözleri önünde masalların harikalarını hiçe sayan bir eser yarattı. Türk tarihinde şeref ve şanla dolu sahifelerine eşi olmayan bir destan kattı.

Cümhuriyetin 18 yıllık mazisi azametli ve muhteşemdir.

Bu mucizeyi daha iyi anlayabilmek için gözümüzü 18 inci yılın eşiğinden geri çevirirsek, ne derin bir uçurumdan bu zirveye sıçramış olduğumuzu görürüz. Yine bu gün 18 inci yılın eşiğinden gözümüzü ileriye çevirirsek, istikbalin bu millete vadettiği hudutsuz refahı sezebiliriz.

Ümidimizi kaybetmiş milyonlarca Türkün gökten mucize beklediği o karanlık günlerde Türkün en kahraman evlâdı Atatürk Samsun ufkundan bir güneş gibi doğmuş, semamızın karanlığını aydınlatmıştı. O, " hâl ,, denilen bir tepeden maziye baktı. İstikbali gördü, maziyi sildi, asırların üstünden aştı.

Atatürk, o dehaya imanile bağlanan millete önder oldu. Korkunç geceyi silüp süpürdü. Tarih buna İstiklâl savaşı diyor, biz Atatürkün yarattığı ebedî gündüz diyebiliriz.

19 Mayıs, İnönü, Sakarya, Dumlupınar, Lozan, ve bu zaferlerden gelen millî şan işte hepsinin ifadesi olan Cümhuriyete bu zaferlerin arkasından kavuştuk.

18 yıl içinde Türk milletinin kurtuluş ve hürriyetlerine nizam veren müesseselerin hepsi kuruldu. Cümhuriyetin 18 yılda başardığı eserlerle bir nesil değil bir tarih öğünebilir.

Cümhuriyetçiler kalplerinde zaferin ahlâkını, kafalarında Kemalizm inkılâplarının fikir disiplinliğini muhafaza ederek büyük eseri tamamlayacak ve yaşatacaklardır.

Tunç gibi yağız, tunç gibi sert ve dinç erlerin gök yüzünü gösteren süngülerine ve yer yüzüne hükmeden ayaklarına bakın. Tarih o ayaklarla yürümüş, bir milletin kara bahtını o süngünün keskin ucile parçalanmıştı.

Geçecekler!.. Onlar yurdun sınırlarına sırnaşan düşmanları yok etmek için atıldıkları savaş boyunca da bu kadar neş'eli, bu kadar çetin bu kadar yılmaz bir ahenk içinde geçecekler.. Gönüllerimizi beraber alup geçen yiğitler! Parlak süngülerinize şu cümleyi kazınız :

Millet ve Başbuğ bizimle beraberdir ..

Geçecekler.. hiç bir kaygısı, hiç bir acısı, hiç bir korkusu olmayan bir milletin, parlak vaidlerle dolu yarınına en geniş ümitlerle bakmağa hak kazanmış çocukları da geçecekler . ,

Bu günün mutlu çocukları!. Bu vatanda herşey sizin gibi, sizinle birlikte büyüyecek, genişleyecek, boy atacak ve kuvvetlenenek. Ayaklarınıza çelme takacak, ilerlemenize set çekecek hiç bir engel kalmadı. Bu zafer ve muvaffakiyet yolunda emin ve ümitli adımlarla yürürken size bu eşsiz nimetleri veren Atatürk ve İnönünün edını her şeyin üstünde tutun ve canınız gibi sevdiğiniz Cümhuriyeti Atanızın size, sizin metin omuzlarınıza, enmanet ettiğini asla hatırınızdan çıkarmayın..

Bu gün bütün milletler harp, sefalet ve felâketin kucağında yaşıyorlar. her tarafta açlık, ıztıap ve ölüm hüküm sürerken Türkiye

refah ve saadet yuvasıdır, bu büyük saadeti Türk Cümhuriyeti rejimi ile, bu rejimin sarsılmaz irade ve imanile daima refah ve selâmet yoluna sevkeden Millî Şef İnönüne borçluyuz.

Hepimiz biliyoruz ki Atanın yaktığı kıvılcım İnönünün elinde bir güneş oldu.

18 yılın bir birinden şerefli büyük günlerinin en gerçek hikâyesi bayrağımın hatırasıdır. Onu başımızda yükseltenlerin huzurunda ve onun al gölgesinde can verenlerin hatırası önünde saygı ile eğilen hür, müstekil ve hâkim milletimin büyük bayramı kutlu olsun.

SABAHLA BERABER

Sabahın tüllerine bürünüp ince yüzün
Fecirle güneşlerin uyanmasını bekler.
Eteğinden yollara dökülürken çiçekler.
Seslerle dağılsın mı gönlümü saran hüzün.

Durgun sudan, bir kadın gibi mükedder sudan
Rüyaların yükselir kalbime iner gibi.
Neler söyler, ah neler durgun suların dibi
Senin şeklin, hep senin hayalin, senin sadan.

Atsam mı avucumda kuruyan yaprakları;
Beklesem mi uzaktan, çok uzaktan bir haber ?
Yoksa dudaklarımdan uçmadan munis keder
Savursam mı sulara saçımdaki akları.

928 HAMZA

MUTLAKİYET VE CUMHURİYET

Yazan : NAMDAR KARATAY

Cümhuriyet, en ergin insan aklının tasavvur edebildiği en mükemmel bir idare şeklidir. İdraksiz ve şahsiyetsiz bir sürü halinden, idrak ve şahsiyet sahibi insanlardan teşekkül etmiş bir cemiyet haline geçen toplulukların kabul edebileceği en normal hükûmet ancak Cümhuriyet olabilir.

Bu günkü cemiyetlerde gittikçe genişleyen iş bölümü, vatandaşları, bir sürünün, biri birine benzeyen fertleri o'maktan çıkararak kendi şahsiyetine malik insanlar haline getirmiştir. Böyle vatandaşlar, hiç bir suretle, kendilerini idare etmek hakkını kayıtsız, şartsız her hangi bir ferde veya bir heyete ifrağ edemezler. Böyle bir milletin kendisini bizzat idare etmek istiyeceğine şüphe yoktur. İşte böyle kendilerini bizzat idare etmek isteyen milletlerin kurabilecekleri en akıllı idare şekli Cümhuriyetten başka ne olabilir?

İnsanlar ancak, bütün beşerî işleri kendi iradelerinin üstünde metafizik bir kuvvetin idare ettiğine inandıkları devirlerde büyük bir safderunlukla bir metafizik kuvvetin yer yüzündeki mümessiline kendilerini teslim etmişlerdir.

Kendilerini yer yüzünde Allahın mümessili sayan bu ferdler, (Krallar, Sultanlar) bu gafil insan topluluklarına diledikleri gibi

tasarruf etmişlerdir.

Fakat insanları derin bir yürek rahatlığı ile, kendilerinden üstün saydıkları bir ferde bağlayan kuvvet, şüphesiz, böyle bir durumun hak olduğuna dair besledikleri sağlam inandır. Bunun içindir ki, mutlakiyetin hakim olduğu o devirlerde bu sosyal nizamı şiddetle müdafaa eden ilim adamları gelmiştir.

Bossuet mutlak iktidarın kaynağı ve mahiyeti hakkında şu mütalaada bulunur: " Kralların otoritesi mukaddestir. Allah Kralları, kendi nazırları gibi tayin eder ve onlar vasıtasile kavimler üzerinde hüküm sürer. Hükûmdarlara din ve vicdan prensibi gibi itaat olunmak lâzımdır. Allah onlara bir takım şeyler ilham eder, kendi otoritelerine karşı, krallar dahi, Allahın iktidarı olarak saygı göstermeli ve bu otoriteyi bir aziz, bir evliya dindarlığile âmmenin hizmetinde kullanmalıdır. Kralın otoritesi mutlaktır. Kral verdiği emirlerden kimseye hesap vermeye mecbur değildir. Mukaddes kitaba göre hükümdarlar allahtırlar ve bazı tarzlarda ilâhî istiklâli paylaşırlar. Hükümdarın otoritesinin karşılığı yine kendi otoritesidir. Onlara karşı başka hiç bir zorlayıcı kuvvet yoktur. „

Daha sonra Bossuet kendi tarifinden uzaklaşarak ilâve etti ki : " Krallar kanunlardan kurtulmuş değildirler ve kral otoritesi akla tâbidir. „

Pek tabiîdir ki bu kayıt, kralların sınırsız kuvvet ve iktidarlarına karşı hayli zaif bir settir.

Devlet ve fert antagonisi her zaman, her cemiyette birçok mütefekkirler tarafından uzun münakaşaları davet etmiştir.

Bossuet'nin tamamile teolojik bir diyalektiğe dayanan yukarıki izahı pekte realiteye aykırı değildir. Filhakika bu gün sosyoloji, hakimiyetin kaynağını araştırırken gösterir ki : " Hakimiyet esas itibarile bizzat sosyal zümrenin kendisindedir, hakimiyetile ifade edilen sosyal ruh cemiyetin an'anesi, iradesi, en yüksek şuurudur. Bu hakimiyet, totem klânlarında yaygın, müphem ve anonimdir. Aşiretlerde, sitelerde fertleşmeğe başlar, krallık ve imparatorluklarda tamamile şahsî ve merkezî bir hale gelir; fakat daima zümrenin malıdır. Bunu ele geçirenler, kendilerine cemiyetin en büyük timsali sıfatını verebilenlerdir. „

Siyasî kudret, sosyal bağın bir ifadesi bulunduğu ve ilk cemiyetlerde bu sosyal ve kamusal bağ sadece ve tamamen dinî olduğu için millî hakimiyeti sembolize eden şahsiyetin bu sosyal kudreti, *mana*yı, din kudretini üzerlerinde toplamış insanlar olması tabiidir.

Bunlar - temsil edecekleri dinî tekâmül devresine göre - ya totemi, ya ilâhları, yahutta tek ilâhi nefislerinde temsil eden az çok seri şahsiyetlerdir.

Görülüyor ki, Bossuet'nin krallarda gördüğü ilâhî kuvvet, absülitizme karşı reaksiyon yapan devrimcilerin propagandalarında iddia olunduğu gibi, kralların veya sultanların kendi keyif ve heveslerinden, kendi arzu ve ihtiraslarından ve etraflarındaki papas, imam, ulema gibi ruhanîlerin dalkavukluğundan doğmuş vehmî bir kuvvet değildir. Belki bugünkü sosyoloji tarafından da tasdik olunduğu veçhile sosyal tekâmülün belli bir safhasında tabiî bir haldir ve içtimaî determinizmin bir neticesidir ve cemiyet kendi varlığını bizzat duymaya başlayınca, varlığını her türlü tabiat üstünde ve dışındaki sırrî fikirlerden ayırınca (keekonomik tekâmül ve müsbet ilimlerin bir neticesidir) ve diğer taraftan dinler evrensel bir mahiyet alınca, siyasî hakimiyet kudretininin temelleri sarsılır, eskir, yıpranır; dinî kuretle siyasî kudret arasında ayrılık olur, devlet lâyıklaşır ve böylece demokrasiler doğar.

Siyasî kuvvetin böyle bir apsülitizm şeklinde tecellisini münakaşa eden mütefekkirlerin başında büyük san'atkâr filozof Eflâtun'u görüyoruz. Bundan tamam 2333 yıl önce yazmış olduğu Cümhuriyet adlı eserile cemiyetler için en uygun olan idare sistemini göstermeğe çalışıyor. Fakat engin bir muhayyile ile mütekâmil bir aklın mahsulü olan bu eserde bile o zamanki sosyetede bir realite halinde yaşayan esirliğin bir zaruret olarak kabul edildiğini görüyoruz.

Absulitizm'e karşı şuurlu bir nefretin bilhassa 18 inci asırda Fransada başladığı görülür. Büyük ihtilâlinden önce yetişen Fransız mütefekkirlerinde bu hareket pek şiddetlidir. Monteskiyö bütün eserlerinde mutlakiyete karşı hücum eder. " Kanunların ruhu „ adlı eserinde şöyle der :

" Luizyan vahşileri meyve arzu ettikleri zaman ağacı kökünden koparırlar ve meyvayı toplarlar. İşte istibdat hükûmeti budur ! „ " Müstebit bir hükûmette herşey iki üç fikir içinde geçmelidir, yeni fikirlere lüzum yoktur. Bir hayvan talim ettiğiniz vakit hoca, ders, vaziyet değiştirilmekten çekinirsiniz, beynine iki üç hareket sokmayı kâfi görürsünüz, işte o kadar ! „ " müstebit hükûmetin esası korku olduğu cihetle gayesi de sükûnettir. Fakat bu bir sulhün sükûneti değil, düşmanın işgal etmek üzere bulunduğu bir şehirin sükûnetidir.. „ İzaha hacet yoktur ki mutlakiyetle istibdat arasında bir derece farkı vardır. Monteskiyö'nün bahsettiği istibdat sıkı ve aşırırı bir mutlakiyetten başka bir şey değildir.

Gerçi mutlakiyetin normal ve âdilâne şeklini ileri sürerek müdafaa edenler vardır. Fakat fertleri reşit ve medeni bir hale gelmiş olan herhangi bir cemiyet, her ne şekilde olursa olsun, bizzat kendi sinesinden fışkıran kudretin tasarrufuna kendisinden başka hiç bir kimseyi salâhiyetli göremez. Onun velâyet ve vasayete ihtiyacı yoktur. Böyle mütekâmil bir cemiyet bu kudreti yine kendisi kullanır, kendisi organlaştırır. Böyle bir idare tam manasile bir halk hükûmeridir ki, onun adına CÜMHURİYET diyoruz.

NAMDAR KARATAY

HASRET

Alaca alaca çöktü karanlık ..
Rüzgâr, sesin gibi, tatlı ve ılık.
Taş olup bağrıma doldu ayrılık !

Hasretin unulmaz bir yara, anam,
Sensiz geçen günler kapkara, anam !

Derdimi dinlerken ufaldı dağlar,
Feryadımın aksi dolaştı yar, yar..
Anam, her zerrede senin adın var :

Hasretin unulmaz bir yara, anam,
Sensiz geçen günler kapkara, anam !

Derde saldım yine güzel başını,
Silemedim akıttığım yaşını.
Ağıladım anam tatlı aşını.

Hasretin unulmaz bir yara, anam,
Sensiz geçen günler kapkara anam !

HALİDE NUSRAT ZORLUTUNA

On sekiz yı'ın destanı

Cumhuriyetin on sekizinci yıldönümü
için söylenmiştir.

Ne kadar çabuk geçiyor yıllar ?
Şimdi arkamızda on sekiz yıl var ?
On sekiz yıl deyip geçmesi kolay
Sen gel bir de olup bitenleri say :

Nerde sabahı yok kara geceler ?
Nerde kara kuvvet ve işkenceler ?
Nerde yabancının kafa tutması ?

Nerde karıncanın fili yutması ?
Ne yaptı diplomat dağarcığını ?
- Manda - peşindeki çamur yığını ?

Nerde kel başına taç isteyenler ?
Kendi devletinden baç isteyenler ?
Hani öz yurdunu ele satanlar ?
Hem suya boğanlar, hem susatanlar ?
Nerde Karaman'ın kurnaz koyunu ?
Dini perde yapan orta oyunu ?

Hani milleti soyan haydutlar ?
Tanrının gölgesi geçinen putlar ?
Noldu yeniliği boğan yasaklar ?
Eskiler almakta kulağı saklar ?

Nerde medresenin asker kaçağı ?
Nerde tarihin o karanlık çağı ?

Kadını güneşten kıskanan kimdi ?
O kör yarasalar nerede şimdi ?

Nerde sıtmalıya ip bağlayanlar ?
Hem vurup öldüren, hem ağlayanlar ?

Yok mu haber, uçar hak erenlerden ?
Yangın alevinde gül derenlerden ?

Hangi yel üfürdü üfürükçüyü ?
Hangi seller boğdu tükürükçüyü ?

Nerde ak, abani, yeşil sarıklar ?
Her renge boyanan o şımarıklar ?

Nerede şeyhine tapan dervişler ?
Höykürüş, ansırış ve boş gevişler ?

Çakşırı, çarşafı, fesi, püskülü ?
Hangi otlar yaktı; ne oldu külü ?

Peçeyi, yaşmağı, tahta kafesi
Uçuran kimlerin kutlu nefesi ?

Nerde öz diline dil uzatanlar ?
Kendi varlığına kargı atanlar ?

Kargacık, burgacık yazılar noldu ?
O karalar hangi geceye doldu ?

Göster ondalıkla köy alanları ?
Hani çığlık dolu köy alanları ?

Eski askerliği sorup da öğren ?
Kafkastan Yemene yaya gidenden ?

Şimdi yurdu saran demiryolları
Dağlardan aşıran kimin kolları ?

Divrikteki demir dağını delen
Karabükte buram buram yükselen

Millî güce kimdir hızını veren ?
O şafaktan bize penbe gül deren ?

Kim derdi yurdumuz pamuk, şeker, un
Yoksulluğuna “ son ! „ damgası vursun ?

Nazillide basma, yurdun baharı !
Ereğli bezinde dağların karı !

Merinos yünümüz ipekten ince !
İpek düşünürüz Bursa deyince !

Yol verip akıttık durgun suları
Gönenle doldurduk kör kuyuları !

Sorup saymak yeter olup biteni
Hep ona borçluyuz, bu can, bu teni !

O yosma şimdi on sekiz yaşında !
Güneşten sorguçlar kutlu başında !

O varsa biz varız, onunla sağız !
Aşkında on sekiz milyon tutsağız !

Adı " Cumhuriyet „ sevgilimizin
Değerine sözü yok dilimizin !

On sekiz milyonun başının tacı !
On sekiz milyonun bir tek amacı !

Ülküler ülküsü biz onu seçtik !
Ona varmak için varlıktan geçtik !

Dünya kurulalı koştuk yolunda !
Can vermek istedik nazlı kolunda !

Gözümüz, gönlümüz hep ona açtı !
Bize o cenneti Atatürk açtı !

O cennete girdik on sekiz milyon
O cennette bize ne ölüm, ne son !

En başa geçirdik İnönü'müzü
Döndük Atatürk'e iç yönümüzü

Kutlu toprağına yurdun yüz vurduk
On sekiz milyonla namaza durduk !

On sekiz bayramın namazındayız
Yepyeni bir çağın ilk yazındayız !

Katmer, katmer açan al güllerile
Her gece şakıyan bülbüllerile

Bir barış cenneti şimdi yurdumuz !
Sınırında bekçi şanlı ordumuz !

Ne gözümüz vardır el toprağında
Ne gönlümüz kaldı komşu bağında

Şafaklardan kanat, fecirden kuyruk
Bir kuş gibi, kendi başına buyruk,

Kendi göğümüzde uçmak isteriz
Başka ne huri, ne uçmak isteriz !

Kendi kızlarımız huriden güzel
Türkiyemiz binbir uçmağa bedel.

Bu cennet ülkenin kızı, erkeği
On sekiz milyonun bir tek dileği !

İster barış çağı, ister savaşta
Hemen İnönü'müz sağ olsun başta !

Ali Rıza Özkut

BURSADA SABAH

Güneş billur su gibi serpiliyor ovaya,
Gölgeler ağır ağır çekiliyor yerinden
Yemyeşil Uludağda bir tepe üzerinden
Seyrediniz Bursayı bu sabah doya doya.

Altından ışıklarla yıkanıyor çehreler,
Hafif, tatlı bir rüzgâr esiyor serin serin.
Henüz mahmurluğundan uzaklaşan gözlerin
Renginde saadet var. Ne bir hicran, ne keder.

Trenin son çığlığı yamaçlara vuruyor,
Yükseliyor dağlara ince bir sis perdesi,
Ve siyah bacaların uğuldayan gür sesi
İnsanlara gündelik işini duyuruyor.

Yusuf Ziya Uğur

ARZU VE SAN'AT

Yazan : NAMDAR KARATAY

Arzu, İkar ın kanatlarıdır.

Halin karanlık ve boğucu lâbirenetleri içinden, vakıaların kaba ve çirkin kalabalığı arasından ruhumuzu kurtararak hayalin masal renkli stratosferlerine fırlatan bu kanatlardır. Arzu, ağır ve maddî benliğimizi, bir patates gibi uyuşuk, bir soğulcan gibi sürüngen varlığımızı iten, koşturan, uçuran enerjinin adıdır.

Bir namlının içinde gömülmüş bekliyen bir mermiyi bir kıvılcımla harekete getiren ve bir an içinde uzak mesafelere aşıran barutun kuvveti ne ise ruhumuzu ve zekâmızı, içinde bulunduğu zamanın tunç tavanları ve granit duvarları arasından ötelere fırlatan arzu da odur.

Arzunun bu coşkun kuvveti bütün realiteyi, zamanı ve mekânı aşar: Laypniç in monatları da bu ateşle doludur .

Arzu, ümit değildir. Arzu, zorlayan, iten, yürüten, parçalayan kuvvettir. O bir yıldırım gibi dinamiktir. Ümit, arzunun statik bir seklidir. O bekleyen, uyuyan bir arzudur.

Bütün oluşların sırrı arzudadır, arzunun zembereği maddeyi kımıldatır ve madde yürür, açılır, olgunlaşır, şekilden şekle girer, seyrini

yapar : Çiçek, ağaç, meyva olur ve hayat olur. Hayat, ruh olur ve ruh nağme olur, şiir olur, heykel olur, tablo olur, bir kelime ile san'at eseri olur. Bir bestekâr, bir ses mimarisi kurar, bir ressam bir renk senfonisi, danseden bir artist bir hareket kompozisyonu meydana getirir ve bir filozof maddenin hiç bir çeşidini kullanmadan bir fikir Notrdamı, bir duygu ve düşünce süleymaniyesi yükseltir. Ruhun iskolâstik ıztırabı arzunun hızile bir yaratış neş'esinin çağlayanı haline gelir.

Her san'at eseri, enerjinin yüksek bir tansiyondan aşağı bir seviyeye düşmesile meydana gelir. Her yaratmada böyle bir gerginliğin düşüşü vardır. San'at eserleri; ruhların derinliklerinden gergin bir atılışla kopup gelen bir arzu gayzerinin düşerken maddeleşerek, şekilleşerek meydana getirdiği istalâktitlerdir.

Biz maddeye can veren, hareket veren, şekil ve mana veren enerjiye arzu diyoruz. Ruhun içinden de bu enerjiyi kaldırınız, o zaman ruh adını verdiğimiz şey de madde olur.

İnsanlar vardır ki henüz ölmemişlerdir : gezerler, yürürler, iş görür ve konuşurlar, belki düşünürler fakat istemezler. İstemek işi onlarda maddenin en basit bir reaksiyonu haline gelmiştir. Bu maddenin isteğinden farksızdır. Bu kabil insanlarda ruh maddeleşerek en son muvazenesini bulmuştur. Onlarda yüksek tansiyonu olan enerji değil, maddede olduğu gibi duru ve statik bir hale gelmiş olan enerji vardır. O zaman ne içten gelme bir itilme görülür, ne de bu tazyikin derin ıztırabı ! orada ancak durgun bir gölün sistemleşmiş melânkolisi vardır.

Arzuların hepsi bir değildir : Arzular vardır ki yatakları içinden sürüklenerek akan geçkin nehirleri andırır. Arzular vardır ki birer Niyagara gibi azgın ve coşkun boşanırlar. Bunlar önlerinde hiç bir engel, hiç bir sed tanımazlar. İşte zaman ve mesafenin esiri olmayan, zaman ve mesafeye hakim olan arzular bunlardır.

İçinden böyle bir arzunun coştuğunu duyan adam bilir ki sonsuz mesafeleri aşarak güneşe ulaşmak imkânı yoktur. Fakat ne yapsın ki arzu onu " muhal fikirlerin serkeştesi ,, yapar. Arzunun hızile kanatlanarak yükselen İkar " İcare ,, belki güneşin ısısile kanatlarının balmumu-

sı eriyerek düşecek parçalanacaktır.

Fakat onun elinde ne var ! kendisini o sonsuz boşluklara fırlatan kuvvet gem ve dizgin tanımayan şahlanmış bir arzudur.

Arzu, insanın içinde bir yanık yeri gibi sızlayan bir duyguyla kendisini gösterir. Bir açlık; bir susuzluk gibi duyuluyor .. Fakat bu midenin, uzviyetin adî açlığı ve susuzluğu değildir. Bu, insanı bütün zerrelerine kadar yakıp tutuşturan ruhun açlığı ve susuzluğudur. Gebelik isteğinin bir genç kızı pervane gibi çırpındıran müphem dalgasıdır. Bu arzu, sanatkârı kendisinden geçiren bir serhoşluktur. O ister fakat ne istediğini bilmeyerek ister. Bu, ruhta dalgalanan yüksek enerji tansiyonunun boşanma isteğidir. Sanatkâr, inhilâl eden bir kudrettir; işte bu inhilâl halidir ki onun içinde her an bir yanık yeri gibi sızlayan acıyı doğurur.

“ Yaz güneşinin yakup kavurduğu topraklar nasıl çatlar ve bir damla su beklerse ,, o da öylece yanan ve susayan ruhuna bir damla serinlik ister :

Teşnege bir feyz, ey ebri kerem kim yok asığ
Ger mumu yüz katla deryadan alup deryaga saç

diyen şair bu susuzluğu duyan sanatkârdır.

NAMDAR KARATAY

VUSLAT

Bir kerecik görmek için Allaha can vâd ederim
Başkası vuslatla güler, ben ise feryâd ederim
İstese kuş canımı ben uğruna âzâd ederim
Başkası vuslatla güler, ben ise feryâd ederim.

Ah ederim, vah ederim, derdimi müzdâd ederim
Mey ile meyhaneyi ben kendime mûtad ederim
Hiç bana çıkmaz diyecek : - Gel ! seni ben şâd ederim
Başkası vuslatla güler, ben ise feryâd ederim.

EDİP AYEL

ZAMAN

Nerde âşık kuş sabah olmuş gezer;
Gül be gül bir âhu - vah olmuş gezer.

Son hiyabanlarda gördüm havf ile,
Eski cânanlar matah olmuş gezer ..

Hazzın ikliminde renkler var, fakat
Orda vicdanlar siyah olmuş gezer ..

Gölgelenmiş ömrümün zevk bahçesi,
Bir o şuh leylimde mah olmuş gezer .

Öyle sâri sancılar var bende, ki
Sineden sineye ah olmuş gezer ..

Şimdi şiirin, san'atin mücrimleri.
Hepsi kendinden ilâh olmuş gezer.

Vakti kaldır toprak üstünden şu an,
Ki, zaman Rabbim günah olmuş gezer ..

ORHAN TUĞSAVUL

Bahtiyar bir öğretmenin

JÜBİLESİ

Bursa öğretmenleri geçenlerde meslekî duygularının en güzel bir tezahürünü canlandırdılar.

Bu jübile gecesi, Bursanın en emekli bir hocasının 72 inci yıldönümü idi. Ve mes'ut emekli öğretmen, İstanbul Darülmuallimin rüşdisinden mezun ve Bursa irfan muhitine ilk mes'ut tohumu ekmiş muallim Hilmi Tüzmendir.

Hilmi Tüzmen 1320 rumî senesi maarif nezaretinin ruhsatile Bursada " Hadikai İrfan „ adlı hususî bir iptidai ve rüşdî mektep açmış ve Bursa valisi Reşit Mümtaz paşa ile maarif müdürü Azmi beyin samimî ve müşvik yardımlarını kazanarak, ta 1326 eylülü sonuna kadar bu mektep Bursa için feyyaz bir saha olmuştur.

Hilmi Tüzmen 1326 senesi maarif müdürü Dayı Hilmi beyin teklif ve ısrarı ile mektebini ittihad terekkiye devretmiş ve kendisi Bursa ilk tedrisat müfettişliğini kabul etmiştir.

Hilmi Tüzmen girdiği bu yeni ve resmî sahada da cansiparane çalışarak şimdiki eğitmen teşkilâtına benzer bir şekilde umumî meclise tasdik ettirdiği bir nizamname ile köy imamlarını mecburî kurslara tabi tutmuş ve mektebi olmayan köyleri de bu sayede millî bir hale getirerek Bursanın irfan yuvalarını hücra köylere kadar teşmile muvaffak olmuştur.

Bundan sonra Hilmi Tüzmen Kız muallim mektebini açmış ve burada müdür ve muallimliklerde bulunarak mektebinin

Jübilesi yapılan öğretmen Hilmi Tüzmen ve eşi birlikte

temiz, nefis bir hava içinde kurulmasına hizmet etmiştir.

Hilmi Tüzmen bundan sonra merkezde muhtelif mekteplerde müdürlüklerde ve muallim mektebi Türkçe muallimliklerile İmam - hatip mektebi edebiyat ve hitabet derslerini 1936 senesine kadar okutmuş ve nihayet emekliye ayrılarak şerefli bir âna ulaşmıştır.

Fakat yorulmak bilmeyen bu aziz ihtiyar hâlâ Bursa muallimlerinin arasından ayrılmış değildir.

16 sene evvel kurulmuş olan (Bursa muallimleri tutum ve yardım sandığı) nın el'an en faal ve usanmaz Başkanı olarak yine manevî ve maddî yardımlarını esirgemediği mesleği içinde çalışmaktadır.

Resmini dercettiğimiz Hilmi Tüzmen dört nufuslu bir aile reisidir. Çocuklarından biri geçen sene Tıp fakültesini ikmâl etmiş ve biri de bu sene Edebiyat Fakültesini ikmale hazırlanmıştır. Çocuklarını yüksek tahsil ile görmeğe de muvaffak olan bu bahtiyar ihtiyar, hem mesleği ve hemde cemiyeti üzerinde müessir olmakla şerefini iki kat etmeğe muvaffak olması itibarile ayrıca şayanı tebriktir.

Halkevinin müze ve tarih kolunda bütün enerjisile çalışan Hilmi Tüzmeni tebrik ederken her meslek erbabının böyle mes'ut anlar idrak etmesini dileriz.

ULUDAĞ

Ali Rıza Paşa

٧

Sicilli Osmani 3. 573

Cezayirli Hamdan efendinin oğludur. Reşid Mustafa paşa delâletile Parisde Askerlik fennini bitirip dönmüş ve Tophaneye zabit olmuştur. Az vakitte Liva olarak Bahrisefid boğazına gitmiş, dönüşte ihtiyat alayına Mirliva, sonra Ferik, 1281 de Belgrad muhafızı, 48 de Vezir ve Trablusgarp valisi, 1287 muharreminde Bursa valisi, 88 de Tophane Mühimmat nazırı, İkinci ordu Müşiri, 89 da Devlet Şûrası azası, 91 de Askerî Tanzimat azası, ve zilhicce ayında ikinci defa Bursa valisi, 92 de Hersek valisi, 1293 rebîülâhirinde üçüncü defa Bursa valisi olup şevvâl ayında vefat etmiştir. Lisan bilir. muktedir, fatin, zeki idi.

Necip Aksop

NOT:
Gelecek sayıda altıncı vali Hamdi Paşa yazılacaktır.

Bursa gazetesinin 8/10/941 tarih ve 6085-1986 sayısının ikinci sahifesinde " Bursa tefekkür tarihi„ isimli bir kitabın yazılmasına başlanıldığını gördüğüm için tesbit edebildiğim 300 e yakın (Bursalı Müellifler ve Şairler) başlığı altında Uludağ dergisinde tarih sırasila başladığım yazılara nihayet veriyorum.

N. A.

BURSA HALK RAKISLARI

Yazan : HÜSNÜ ORTAÇ

Neş'e, elem, aşk ve kahramanlık gibi duyguların millî ruh ve karaktere uygun bir tarzda hareket ile ifadesi olan halk rakısları bize nesilden nesile intikal eden ecdat yadigârı millî an'anelerimizden biridir.

Müstakbel Türk Operası, Senfonileri ve süitleri için zengin Ritim incelikleri taşmakta olan rakıslarımız, genç bestekârlarımıza feyizli bir ilham kaynağı teşkil etmekte olduğu cihetle yurdun her tarafında halk türküleri gibi halk rakısları da derlenerek bunların evsafları hakkında kitaplar, makaleler neşredilmektedir. [1]

Bursa Halkevi de kendi çevresinde bulunan halk türkü ve rakıslarını derlemek, bunları halka tanıtmak maksedile Ar komitesi-

---

[1] Değerli Müzikolok Mahmut Ragıp Kösemihalin " Anadolu türküleri ve musiki istikbalimiz „ " Şarkî Anadolu türkü ve oyunları „ eserlerinden maada muhtelif gazete ve mecmualarda intişar etmiş olan yazıları. A. Ahmet Sayığın " Türk halk musikisinde Pentatonism „ " Rize, Artvin, Kars havalisi türkü saz ve oyunları „ " Yusuf Ziya Demircinin „ " Köy türküleri „ Sadi Yaver Atamanın " Halk sazları adlı kitapları, " İstanbul Konservatuvarının mecmuaları „ bu sahada intişar eden kıymetli eserlerdir.

ne bağlı bir " Halk sazı ve halk rakısları „ kolu teşkil etmişti. [1] Bu kolun çalışmalarına ben de yakından ilgili bulunduğumdan Bursa halk türkü [2] ve rakısları hakkında şimdiye kadar tesbit edebildiğim malûmatı neşrediyorum :

Bursanın şehir ve köylerinde şu oyunlara tesadüf edilmektedir.
1 — Güvende
2 — Sekme
3 — Çifte telli
4 — Köroğlu
5 — " Artvin Horon „ ları [3]
6 — " Rumeli Horaları „

Güvende ve sekme, Bursaya ait yerli halk rakıslarındandır. Çifte telli, zannedildiğine göre, İstanbuldan, Köroğlu ise, Anadolunun bir çok yerlerinde oynanılan bir oyun olup Bursaya da gelmiş ve halk arasında rağbet bulmuştur.

Artvin Horonları, Batumdan, Artvinden gelerek bir kısım köylerde yerleşmiş olan Batumlu ve Artvinli yurttaşlarımızın oynadıkları oynnlardır.

Çok çevik hareketleri, orijinâl figürleri olan Horonlar tulum zurna - Gayda - refakatile oynanılmaktadır.

Makedonya havalisinden gelip Demirtaş ve diğer bazı köylerde iskân edilen yurttaşlarımızın davul zurna ile oynadıkları Cigos ve Hora ismindeki oyunlar, üzerinde ehemmiyetle durulmağa lâyık bir mevzudur. Rumelinin fethi üzerine oralarda yerleşen ecdadımızın anayurttan götürdükleri çalgılarile bunların bütün hususiyetlerile birlikte 6 asır kadar muhafazaya muvaffak oldukları bu oyunlar, Folklor bakımından tetkike değer bir kıymet taşımaktadır.

Güvende ve sekme oyunları, bağlama, cura, saz, kemane (köylünün yaptığı bir keman) Davul zurna ile çalınan türkülü oyun havaları, iki kişi tarafından karşılıklı olarak oynanılmaktadır.

8/9 luk aksak bir temposu olan sekmeye mahsus bir çok oyun havaları vardır. Güvende için ise yalnız " Oğlan adı İsmail „ diye başlayan ve 4/4 lük usul ile çalınan bir oyun havasından başkası-

[1] Bu kolun teşekkülü esnasında, Halkevimiz, devlet Konservatuvarı muallimlerinden Halil Bedi Yönetken'in değerli ihtisas ve yardımlarından istifade etmiştir.

[2] Başka bir yazıda bu türkülerden bahsedeceğim.

[3 Ahmet Adnan Saygının Rize, Kars, Artvin ve havalisi saz, türkü oyunları kitabında Artvin Horonlarına dair mufassal malumat vardır.

na rasgelmedim [1] Güvendenin tespit edebildiğim bir notası güftesile birlikte mecmuanın bu nüshasında ayrıca dercedilmiştir.

Güvende oyun havasına aranağmesile başlanırken, oyunu oynayacak olan iki kişi ağır, vakur bir tavırla meydana çıkar. Şöyle bir iki dolaştıktan sonra türkünün ilk mısralarında kollarını yukarı kaldırıp oyuna başlarlar oyun kendine mahsus tavır ve figürlerle türkünün neş'eli musikisine uyarak çevik hareketlerle devam eder. Heyecan arttıkça seyircilerin takdir ve teşvik nidaları oynayanları bir kat daha coşturmakta, maharetlerini göstermeye sevketmektedir.

Sekme oyununun, 8/9 luk aksak bir tempo ile ve iki kişi tarafından oynandığını yukarıda arzetmiştim. Aksak olan dördüncü temposunda hafif ve zarif adımlarla yapılan sekme harketleri bu oyunun bariz vasıflarını teşkil etmektedir.

Evvelce kına, düğün, halvet [2] eğlencelerinde sekme oyunu kadınlar arasında çok muteber bir oyun ise de, son zamanlarda Bursanın bu güzel ve karakteristik oyunu unutulmuş gibidir. Şimdi bu gibi eğlencelerde çifte telli oynanmakta, daha gençler ise, ut, keman, def, darbukadan mürekkep çalgı takımının çaldığı dans havalarile dansedilmektedir.

Bir zaman, ihtiyar, genç bir çok Bursalıların oynadıkları " Güvende „ nin adını bile işitmemiş 35, 40 yaşlarında yerli halktan bir çok kimselere esefle tesadüf ettim.

Zengin bir tabiat güzelliği içinde neş'e ve saadeti, nefse olan itimadı, asil hareketlerle ifade eden bu rakısların unutulup gitmesine gönül asla razı olmamalı, bilhassa Bursa gençliğinin, dedelerin-

---

[1] Müze müdürü Ali Rıza Yalgın bu yaz Uludağda yaptığı tetkik seyyahatinde Orhaneli kazasının Pınar köyünde küçük Süleyman ve arkadaşlarının oynadığı bir başka güvende oyununa rasgeldiğini, bu güvendenin Halkevinde gördüğü güvendeden güfte ve raks itibarile ayrı olduğunu. İki kişiden fazla gurup halinde de oynanılabileceğini bana söyledi. Bu oyunu tetkike henuz imkân bulunamadığından bu yazıda bahsedemedim.

[2] Kına, gelin, lohusa ve herhangi bir dinlenek yerine gelmesi gibi sebepler üzerine kaplıcalardan birinin gece veya gündüz muayyen bir zaman için kiralanarak davetlilere tahsis edilmesine halvet açmak denir.

den yadigâr kalan bu güzel oyunlarına karşı sevgi ve alâkasını kuvvetlendirecek esaslı tedbirler alınmalıdır.

Her gün bir zerresi kaybolan bu rakısların - hakiki şekillerini tesbit ve muhafaza için - bir an evvel filme alınmasını Halkevinden temenni ederiz.

HÜSNÜ ORTAÇ

Güvende

Bursa – oyun havası

Moderato

oğ la n a dı

is ma il a man a man be yim a man is mi ne....

ol du m ma il bir.se f ta.li ...... ver. sa ....

na.a.man a man be.yim a man hem se va p tır hem ha

yır (Nakarat) ah bir.o.yan.dan beş.te.bu yan.dan bir.de gö bek yay la sın dan

Ke.mer.Kay.mış or ta sın dan ne.hali.et sın sır.ma.lı yor.gan

H. Ortaç

Güvende oyun havası [*]

1

Oğlan adın İsmail
(Aman aman beyim aman)
İsmine oldum mail
Bir şeftali versene
(" " ")
Hem sevaptır hem hayır

Bir o yandan, beş bu yandan
Öldüm yare yalvarmaktan
Kemer kaymış ortasından
Ne . . . .

2

Oğlan adın hem Bekir
(Aman aman, beyim aman)
Çevreyi doldur getir
İstanbula gidersen
(" " ")
Çekirdeksiz nar getir

Nakarat

3

Öyledir yar, öyledir
Aşkından beni söyletir
Almış yari dizine
Bülbül gibi söyletir.

Nakarat

4

Nazından yar, nazından
Sürmesi gitmez gözünden
Bursa dilber kızından
Edasına nazına yandığım

---

[*] Güvende oyun havasının nakarat kısmı aslında olmayıp sonradan ilâve edildiği iddia edilmektedir. Bursa halk türkülerine vukufu olan H. Kemal Uzunesmen ile emekli Gani Ergani bunu teyit etmektedirler.

Diğer taraftan Odeon markalı (+ c 3029 / + 4644) ve (Anadolu türküsü) adlı Hafız Ahmet bey tarafından okunduğu yazılı bir plâkta bu nakarat kısmı aynen mevcuttur. Bugün Bursanın her tarafında güvende nakarat kısmile birlikte çalınıp söylenmekte olduğundan notaya da o şekilde alınmıştır.

H. O.

YENİ KİTAPLAR

Yazan : NAMDAR KARATAY

Fatih Mehmet devrinde İstanbnlda bir Türk mütefekkiri :	Şeyh Vefa hayatı ve eserleri
Yazan : Türk ve İslâm eserleri Müzesi müdürü :	Abdülkadir Erdoğan
İstanbul — Ahmet İhsan Basımevi 1941	Eb'adı 30 X 16
S : 45 ve metin harici krokiler, resimler ve kitabeler fiatı 1 lira	

İstanbulda bu gün hâlâ bozası, şırası, lisesi ve spor kulübile adı yaşayan bir semt vardır. Bu semte adını veren Vefa kimdir ? Eski İstanbul halkı bu zatı pek iyi tanırlar, onun kerameti hakkında menkibeler söylerlerdi. Fakat bu gün onu tanıyanların azaldığına hiç şüphe yok.

25 yıl önce şeyh Vefa türbesini ziyaret etmiştim. O zaman adeta mamur bir halde idi. Bu sene yolum uğradı, orayı yıkılmış, yumulmuş tam bir harabe halinde gördüm. İşte üstad Abdülkadir Erdoğan, toprak üstündeki mekânı bir harabe haline gelmiş olan bu zat için, bu eserile manevî ve yıkılmaz bir âbide meydana getirmiş oluyor.

Demokrasi ceryanının normal bir neticesi olan lâyıkleşme hareketi, memleketimizin kültürden mahrum bazı zümrelerinde şiddetli bir reaksiyon meydana getirmiştir. Bunun neticesi olarak da eski devirlerin yaşattığı şeyh ve derviş gibi şahsiyetlerine toptan bir battal damgası vurulmuştur. Gerçekten sosyal vicdanın bu günkü durumuna göre dervişlik şeyhlik gibi müesseseler tamamile anormaldir. Fakat cemiyetin bir safhasında marazî olan bir müessese daha evvelki bir safhasında tabiî olabilir. Bu sebeple böyle mües-

seseleri kültür tarihine devretmek ve o bakımdan kıymetlerini belirtmek gerektir.

" Şeyh Vefa „ Fatih Mehmet ve ikinci Bayezid devirlerinde, yüksek bir ideolojiyi temsil etmiş ve dünyanın madde ve debdebe ihtiraslarını içinden atıp zamanının padişahlarına sırtını çevirerek yaşamış bir münzevidir. O devrin bütün ilim adamları kendisini, erişilmez bir kudret sahibi olarak tanımışlar, (tezarruat) sahibi meşhur Sinan paşa, Zenbilli Ali efendi gibi büyük şahsiyetler onun dostu olmuşlar ve apolojisini yapmışlardır.

İslâm ve Türk eserleri müzesi müdürü Abdülkadir Erdoğanın tamamen ilmî bir metodla yapmış olduğu araştırmaların mahsulü olan bu eser bu itibarla Türk tefekkürü tarihi için çok değerli bir kaynak olacaktır.

Veciz ve mümtaz bir üslûpla 45 sayfa içine çok öğretici bilgiler sıkıştırılmış ve hikâyeci bir yol tutulsa ciltleri dolduracak kadar genişletilebilecek olan bu eser bu halile büyük bir tarihî devrin fikir alemini aydınlatan ilmî bir etütdür.

Bu değerli eserin bende uyandırdığı zevk ve heyecanın türlü sebepleri arasında, birisini burada zikredeceğim : 8, 10 sene evvel edebiyat muallimliği yaparken elimizde bulunan Sadettin Nüzhetin kitabında Yunus Emrenin şiirlerinden diye pek çok ileri sürülen ve tanıtılan bir manzume benim dikkatimden kaçmamıştı. Gerek talebeme, gerek arkadaşlarıma bu manzumede asla Yunus ağzı olmadığını bunu Yunusun olarak asla kabul edemiyeceğimi söyler, dururdum. İşte Abdülkadir Erdoğanın kıymetli araştırmaları bize o şiirin şeyh Vefaya ait olduğunu isbat etmektedir Bunu görünce evvelâ kendi zevkimin isabetinden büyük bir haz duydum, sonra bir hakikatin belirtilmesile içimdeki düğüm de çözülmüş oldu.

O Manzume :

Balü perden geçmişim bir daneyim
Yaneyim ey şem i ruşen yaneyim

diye başlayan manzumedir.

Selçuk ve Türk tarihine ve hele fikriyatı tarihine ait çok değerli araştırmalarile tanınmış olan muhterem üstaddan eserlerinin sonunda vaad buyurdukları şeyh Vefaya ait diğer yazılarile birlikte bu vadide diğer değerli incelemelerinin neşredilmesini dileriz.

NAMDAR KARATAY

BUGÜNKÜ BURSA SULARI

VII

İhsan Uzer
Belediye Su Fen Memuru

132 — Soğucak pınarı :

Temenyeri altında ve (Çinkolu kahve) mevkiindeki Barajın ve Gökdere mecrasının garbındadır. Gökdereye birleşir.

Hâsip bu su hakkında :

Gerçi bir pâk sudur içmeğe abı (Soğıcak)
Nef'ini ğörmez anın kimse meğer ehli rehâ.

diyor.

Abdüllâtif te bu suyun yeri hakkında şu malûmatı vermektedir:

Bu su Gökdere derununda bir kaya dibinden çıkar. Aslında gayet az ve lezzetli bir su idi. Bir zaman değirmenciler çoğaltma sevdasile önünü açtılar sil dahi ziyadesile söktü. Bir azim su oldu. Pınarbaşı suyu kat oldu. Meğer Soğucak suyu (Pınarbaşı) suyunun musluğu imiş. Ameleler üşüp kapattılar. Yine Pınarbaşına su geldi. Kış mevsiminde sil ile bozuldu Elli altmış bin kuruş masraf yapıldı, el'an sene besene içinde münhedim olan mahalleri tamir olunmaktadır.

Şimdi Soğucak pınarı Gökdere derununda Soğucak pınar köprüsü altında merdiven ile inilir, bir masura kadar suyu vardır. Andan alıp içerler.
diyor.

Bu su hakkında mütalâam :

Gökderenin (Çinkolu kahve) mevkiindeki bugünkü (Baraj) yerinde çıkan su (Pınarbaşı) âyarında bir su olmasından buradan Pınarbaşına tahtelarz bir tabii yol olduğu kanaatındayım. Bu baraj yapılmazdan evvel bu çatlaklardan fazla su kaçtığı ve (Pınarbaşı) suyunun azaldığı bir çok kerreler görülmüş ve tamirden sonra da suyun fazlalaşmış olduğu da tesbit edilmiştir. Fakat Pınarbaşına giden yolun nerelerde olduğu şimdiye kadar kimse tarafından bilinememiştir.

Çinkolu kahve mevkiindeki bu Pınarbaşı âyarındaki su ile (Pınarbaşı) suyunun ne dereceye kadar alâkadar olduğunu şu üç misalle anlayabiliriz.

İleride uzun bir şekilde bahsedeceğim ve hakikaten dikkata şayan (Pınarbaşı) suyunun çıktığı yerle bu mevki arasında (65) santim kadar tefazul irtifa vardır. Yani Pınarbaşı menbaı buradan 65 santim alçaktadır.

1 — 1272 senesinde Pınarbaşı suyu çok azalmış ve faâl bir vaziyette olan (42) kolun hemen yarıdan fazlasının suyu kesilmiştir. Suyun azalma keyfiyeti halkı telâşa düşürmüş ve (Çinkolu kahve) mevkiindeki sellerin tahrip ettiği yerlerin fazla açılmış olduğu ve buradan fazla su çıktığını görmüşlerdir. Bu tarihlerden evvel de burada bu gibi vakalar olduğunu öğrenince sellerin tahrip ettiği yerlere (yorgan) tıkamak suretile suyun akmasının önüne geçilmiş ve (Pınar başı suyu) fazlalaşmıştır.

2 — 1326 senesinde yine Pınarbaşı suyu azalmağa başlamış ve bu sefer Çinkolu kahve patlak yerlerine çimento dökülmüş ve kaçak su mümkün mertebe kapatılmış ve cüz'i mikdarda Pınarbaşı suyu fark etmiş ise de seller bir müddet sonra yine tahrip etmiştir.

3 — 1326 dan 1935 sennsine kadar (Çinkolu kahve) mevkiinin muhtelif tarihlerde barajımsı duvarlar vs. yapılmış ise de seller yine

tahrip etmiş ve günden güne (Pınarbaşı çarşaf) suyunun azaldığı görülmüştür.

1938 senesi Nisan 19 daki (Gökdere tuğyanı) Çinkolu kahve mevkiindeki yarıkları kaya ve kumlarla doldurmuş ve selin kendi tazyiki dolayısile yarıklardan kaçan su tıkanmış olduğu görülmüştür.

Yaptığım tetkikattan (Çinkolu kahve suyu ile Pınarbaşı çarşaf suyu) nun alâkası olduğunu kuvvetle tahmin etmekteyim.

19 — 4 — 938 tuğyanında (Pınarbaşı suyu) o kadar fazlalaşmıştır ki mevcut çarşaftan ve kanallardan su taşmağa başlamış ve Hisar evlerinin bir kısmını su basmıştır. Çarşaftan (Veziriye ayrılan) ana lâğım suyu istiap edemeyerek Çamaşırlık mevkii üst duvarları kenarlarından ve (Atana) suyu başından müthiş sular (Pınarbaşı alanına) doğru ilerlemeğe başlamıştır.

Her iki mıntakanın da suya gark olmaması için ikiye taksim ettiğim suyun fazlasını Çamaşırlık ve nihayet Cilimboz deresine akıtmağa karar verdim ve yaptığım bu tertibat bu sefer (Cilimboz) deresine giden mecrayı genişletti ve (Mancılık sokağı ve evleri) su içerisinde kaldı. İmkân nisbetinde her mıntakaya taksim ettiğim su bir hafta kadar her yerde taştı.

(Pınarbaşı) suyunun bu kadar fazla gelmesinin sebebi işte (Çinkolu kahve barajındaki) çatlakların seller vasıtasile tıkanması olduğu muhakkaktır. Bugün hayatta olan ve ecdadı bu suların çeşmecisi ve kendiside (50) senedenberi bu sulara bakan çeşmeci (Saçmacı oğlu İsmail Özyurt) Pınarbaşı suyunun şimdiye kadar bu kadar fazla geldiğini hatırlamadığını söylemekte ve vaziyeti hayretle seyretmektedir.

24 — 4 — 938 tarihinde seller azalmış ve (Çinkolu kahve) yarıklarında ufak tefek taşlar görülmüştür. Gökdere seli ve dolayısile bu mevkideki tazyiki azaldıkça (Pınarbaşı) suyu da azalmağa ve normal bir hale gelmeğe başlamıştır.

1 — 5 — 938 deki vaziyet her zamanki gibidir.

(Soğucak pınarı) bu gün Çinkolu kahve barajının garbında ve eski köprü ayağının dibinde ve pek az bir miktardadır.

133 — Mezbaha kaynağı :

Yağcılar pınarının şimalinde ve mezbahanın cenubunda bir kaynaktır. Mezbaha istifade eder mikyası ma derecesi 30 dur.

134 — Dolaplı bahçe suyu :

Molla arap mahallesi ve mezarlığı altındadır. Künk tesisatla ayni mahallede Hakkının evine gelir. Mikyası ma derecesi 25 dir.

135 — Kerpiçhane suyu :

Teferüç kerpiçhane mevkilerindedir. Şeyh Benderin bahçesine ve Molla arap mahallesinde bir kaç eve uğrar. Mikyası ma derecesi 26 dır.

136 — Deli kavak suyu :

Teferüç su deposu cenubunda ve Hakkının tarlasının içinden çıkan bu su boşa akmaktadır. Mikyası ma derecesi 25 dir.

137 — Çukur ayazma :

Babadağ mahallesi Toplan İbrahim evinden çıkar ve sokakta iki hayrata gelir.

138 — Kale bahçe suyu :

Molla arap okulundan çıkan bu su Mehmet bey bahçesine oradan da Veledi ebvap mahallesinde bir kaç eve gelir.

139 — Şeyh Hamit ayazması :

Bursanın cenubunda ve Molla fenarî camii altında ve Şeyh Hamit camii yanında bir kaynaktır. Camiin şarkında bir hayratı vardır. Buradan (Mumcu bali) sokağında iki eve daha gider.

140 — Çoban bey ayazması :

Çoban bey mahallesinde Bay Saidin kozaklık yerinden çıkar ve bir kaç eve uğrayarak Gaffarzade fabrikasına gelir.

141 — Eşrefler ayazması :

Temenyerinin şarkında ve Hüsamettin tekkesi altında bir kaynaktır. (Balaban ve Osman efendi fabrikalarına gider.) Menba civarında bir kaç mezar harabesi vardır.

Abdüllâtif bu suyun (Seyitler) türbesi civarında (asâ) suyu na nile yadetmektedir.

142 — Gaffar zade ayazması :

Umurbey mahallesi Gaffar zade fabrikası avlusunda çıkar ve Umurbey mahallesinde bayan Münirenin evine kadar gelir.

143 — Hacı İskender ayazması :

Hacı İskender mahallesinde Hacı Minas fabrikası avlusundan çıkar emekli Mehmedin evine kadar gelir. Diğer bir ayazma daha vardır bu da Çalgıcı oğlu Karabitin arsasından çıkar (Çıngıllı fabrikasına) gelir.

144 — Ayazma :

Umurbey mahallesinde Bayan Ayşenin evinden çıkan bu su (Feyzullah fabrikasına) oradan (Çıngıllı fabrikasına) gelir.

145 — Ayazma :

Umurbey mahallesinde Penbe oğlu hanesinden çıkar. Terzi Kirkor hanesine oradan da bir kaç eve uğrayarak Atiye ablanın evinde nihayet bulur.

146 — Ali hoca suyu :

Meydancık köprüsü üstünde ve dere kenarında çıkan bu su (Ömer) değirmenine oradan da tatarlar caddesinde bir kaç hayrata giderek nihayet bulur.

147 — Alaşar - Alişir suyu :

Bursanın cenubunda ve Gökderenin garbında ve (Elmaçukuru) köyünün şimalinde olan bu su menbaından itibaren (Kızılca Çamur)

deresine kadar açıktan gelir. Burada (fasulyelik) deresinin kenarında bir kumluğa dökülerek derenin şarkını takiben şimale doğru ilerler ikinci kumluktan (Taş köprüyü) katederek derenin garbına atlar ve tekrar şimale doğru (Haçlı) kanal vasıtasile şehrin (Molla fenarî) mahallesinin cenubunda (Aydede) mevkiindeki taksime dökülür.

Bu taksimden :

1 — Ana kol
2 — Üftade kolu
3 — Üç kuzular kolu

namile üçe ayrılır.

a — Ana kol :

Şimale doğru ilerler ve (Kurşunlu selvi) mevkiinde ikinci taksime buradan da bir çok kollara ayrılarak (maksem kademeri, Şeyh Hamit, Şeyh Kunevi, İvazpaşa, Alipaşa mahallelerine gider.

b — Üftade kolu :

Üftade mahallesine ve mecidiye mahallelerine gider.

c — Üç kuzular kolu :

Üç kuzular ve Şeyh Kunevî mahallelerine uğrayarak ana kol ile irtibat tesis eder.

600 kadar evi vardır. Mikyası ma derecesi 18 dir.

Hâsip efendi bu su hakkında :

Nûş iden abı (Alişar) i olur şirabı.
Anı kaplan Giray han beğenmiş zirâ.

diyor.

148 — Hekim şah suyu :

Hoca Taşkın mahallesinde ve sokağında (Tabur imamının) evinden çıkar. İlk evi (Bayazıt paşa medresesidir.) Bir kaç evi da-

ha vardır.

Hasip efendi bu su hakkında da:

(**Menfaatlı suların biri (Hekimşah) suyudur.**
Nola şerbet yerine içseler anı merzaâ.)

diyor.

Bu suyun mikyası ma derecesi (30) dur.

149 — Ahmed Dai suyu :

Yeşil caddesinin köprüye varmadan sol nihayetteki aralıkta (Lütfi çavuş) evinden çıkan bu su yanındaki evdeki diğer ikinci suyu da alarak Boyacıkulluğu köprüsü başındaki taksime gelir. Bu taksimde (Hamam kolu) ve (Mahalle kolu) namile ikiye ayrılır. Hamam kolu bir kaç eve uğradıktan sonra (Atpazarı hamamına), Mahalle kolu da bir kaç eve gider.

150 — Yağcılar suyu :

Çekirge caddesinin sağında ve (Yağcılar) nam mahalde çıkan bu su (Pınarbaşı) suyu ayarındadır. Kabadır. Geliş noktası Muradiye camii istikametinde olduğu hattâ bunun (Pınarbaşı suyunun) bir kolu olduğunu kuvvetle tahmin etmekteyim. Kaynaktan ayrılan bir kol (Kaba kuşak) künklerile büyük çınara kadar, buradan da demir boru ile (Yeni kaplıca, Kaynarca, Kara Mustafa hamamlarına) gider. Diğer bir kısmı (gölet) tabir edilen havuza buradan da bahçelere gider.

Hasip efendi :

(**Yaycılar) suyu katı sahtügrandır ammâ**
Tireden safü bürudetle hele pek ra'nâ.

diyor.

151 — Yağcılar ayazması :

Yağcılar pınarının önünde çıkan bu su demir boru vasıtasile (mezbahaya) gider. Kaba bir sudur .

152 — Çifte çınarlar suyu :

Bursanın Orhaneli şosası ve Kireç ocağı üstünde (Çifte çınarlar)

1/25.000 KADI YAYLA SU HAVZASI

1941 İHSAN

nam mevkide çıkar ve demir boru ile (Çelikpalasa) gelir.

153 — Kireç ocağı suyu :

Kireç ocağı civarındadır. Yolda bir hayrat vardır.

154 — Sıra kavaklar suyu :

Birkaç menbadan mürekkeptir. Hamza bey mahallesine gelir. Menbaları Orhaneli şosası altındadır.

HALKEVİ ÇALIŞMALARI

Eylül ve 1 inci teşrin

Konferanslar:

1 — Haydarpaşa lisesi Tarih muallimi Cemal Yener Osmanlı Türk mimarî eserleri adlı bir diğeri Cümhuriyet hakkında hoparlörle iki konferans vermiştir.

2 — Ziraat hakkında Kâzım Alparslan tarafından bir konferans verilmiş ve yapılan bu konferanslardan (6000) vatandaş istifade etmiştir

Temsil ve Sinemalar:

1 — Halkevi Temsil kolu tarafından biri Yedekçiler diğeri Andaval palas olmak üzere 7 piyes temsil edilmiş ve temsillere (3500) kişi ve ayrıca salonda ve açık havada sinema gösterilmiş ve bu sinema gösterimini 5700 vatandaş seyretmiştir.

Toplantılar:

1 — Temsil, Tarih, Müze, Sosyal yardım, Köycülük komiteleri idare heyetleri toplanmış ve bunlara **(40)** aza iştirak etmiştir.

2 — Bir nişan töreni yapılmış ve bu törene 200 kişi iştirak etmiştir.

3 — Malûl Gaziler cemiyeti toplanmış ve bu toplantıya 50 kişi iştirak etmiştir

Kurslar:

1 — Keman, Dokumacılık kurslarına 70, Spor kurslarına 930 kişi devam etmiştır

Kütüphane:

1 — Umumî Kütüphaneye 1791, Çocuk kütüphanesine 753 kişi gelerek muhtelif kitap, gazete okumuşlardır.

Sıhhî muayene:

1 — Diş muayenehanesinde 131, Kulak, boğaz, burun muayenehanesinde 4 hasta tedavi edilmiştir.

Sergiler:

1 — Fotoğraf sergisi açılmış ve bu sergiyi (5500) kişi gezmiştir.

Cumhuriyet bayramında:

Karaıslah köyünden gelen on ekip tarafından Artvin ve 6 ekip tarafından da ayrıca Bursa millî zeybek ve Kafkas oyunları oynanmış ve bu oyunları 9000 kişi seyretmiştir.

ULUDAĞ : Aylık Bursa Halkevi Dergisidir.
Sahibi ve Neşriyat Müdürü : Halkevi Reisi AVUKAT TEVFİK AYCAN
Yazı işleri Müdürü : NAMDAR KARATAY
Teknik ve Yayın : İSMET BOZDAĞ

HALKEVİ DERGİLERİ

Çıkaran Halkevi	Derginin adı	Kaç günde bir çıktığı
Adana	Görüşler	Aylık
Afyon	Taşpınar	,,
Amasya	Yeşilırmak	,,
Antalya	Türk Akdeniz	İki aylık
Artvin	Çorlu	,,
Bafra	Altın yaprak	Aylık
Balıkesir	Kaynak	,,
Burdur	Burdur	,,
Bolu	Duygular	,,
Bursa	Uludağ	,,
Çorum	Çorumlu	—
Denizli	İnaç	Aylık
Diyarbakır	Karacadağ	,,
Elâziğ	Altan	,,
Eminönü	Yeni Türk	,,
Eminönü	H. B. Haberleri	İki aylık
Erzurum	Atayolu	Aylık
Eskişehir	Halkevi	,,
G. Antep	Başpınar	,,
Giresun	Aksu	,,
İsparta	Ün	,,
İzmir	Fikirler	15 günde bir
Kayseri	Erciyaş	Aylık
Kars	Doğuş	,,
Konya	Konya	,,
Manisa	Gedis	,,
Mersin	İçel	,,
Milâs	Yeni Milâs	,,
Muğla	Muğla	,,
Niğde	Akpınar	,,
Niksar	Ülker	,,
Trabzon	İnan	,,
Tire	K. Menderes	İki aylık
Samsun	XIX Mayıs	Aylık
Sinop	Dıranaz	,,
Sivas	IV Eylül	,,
Urfa	Ocak	,,
Yozgat	Notlar	,,
Zonguldak	Karaelmas	Üç aylık

15 Kuruştur.

BURSA : VİLÂYET MATBAASI